

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ)¹

Ι. ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

- Σ' όλες τις τάξεις του Ημερήσιου και του Εσπερινού Ενιαίου Λυκείου το μάθημα διδάσκεται επί δύο ώρες την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

ΙΙ. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σκοποί της Γλωσσικής Διδασκαλίας στο Ενιαίο Λύκειο είναι οι μαθητές:

1. Να κατακτήσουν το βασικό όργανο επικοινωνίας της γλωσσικής τους κοινότητας, ώστε να αναπτυχθούν διανοητικά, συναισθηματικά και κοινωνικά, αποκτώντας τις απαραίτητες για την ηλικία τους γνώσεις της λειτουργίας του γλωσσικού συστήματος και χρησιμοποιώντας με επάρκεια και συνείδηση το λόγο (προφορικό και γραπτό) στις διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις.
2. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του λόγου για τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή, ώστε να μετέχουν στα κοινά είτε ως πομποί είτε ως δέκτες του λόγου με κριτική και υπεύθυνη στάση.
3. Να εκτιμήσουν τη σημασία της γλώσσας ως βασικού φορέα της έκφρασης και του πολιτισμού κάθε λαού.
4. Να επισημάνουν τις δομές και τις ιδιαιτερότητες της εθνικής τους γλώσσας συνειδητοποιώντας την πολιτισμική τους παράδοση.
5. Να μάθουν να εκτιμούν και να σέβονται τη γλώσσα κάθε λαού ως βασικό στοιχείο του πολιτισμού του, προετοιμαζόμενοι να ζήσουν ως πολίτες σε μια πολυπολιτισμική Ευρώπη.

ΙΙΙ. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ - ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Η διδακτέα ύλη του μαθήματος αρθρώνεται κατά τάξη σε κατάλληλες ενότητες δια των οποίων διδάσκονται συστηματικά και καλλιεργούνται (1) η **π ρ ο φ ο ρ ι κ ή ε π ι κ ο ι ν ω ν ί α** («ακούω»-«μιλώ»), που νοείται ως (1.1.) ακρόαση και κατανόηση του λόγου και (1.2.) ως προφορική έκφραση, και (2) η **γ ρ α π τ ή ε π ι κ ο ι ν ω ν ί α** («διαβάζω»-«γράφω»), που νοείται ως (2.1.) ανάγνωση και κατανόηση του λόγου, σε διάφορα επίπεδα και επικοινωνιακές περιστάσεις, και (2.2.) ως έκφραση σε γραπτό λόγο. Σε όλες τις περιπτώσεις επιδιώκεται η ένταξη του λόγου, γραπτού ή προφορικού, σε επικοινωνιακό πλαίσιο: περίσταση, πομπός, δέκτης, σκοπός.

- Η άσκηση του μαθητή στη σύνταξη κειμένου θα πρέπει να είναι συνεχής και συστηματική, να σχετίζεται με τα εξεταζόμενα σε κά-

¹ Οι οδηγίες στηρίχθηκαν κυρίως σε κείμενα των μελών της συγγραφικής ομάδας των βιβλίων «Έκφραση-Έκθεση»

θε τάξη θέματα και είδη κειμένων με ένταξη σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

- Στις διδακτικές προτάσεις κάθε τάξης προτείνεται συγκεκριμένος αριθμός και είδη κειμένων για παραγωγή γραπτού λόγου.
- Την επόμενη εβδομάδα μετά τη σύνταξη κειμένου θα αφιερώνεται έως μία διδακτική ώρα για τη διόρθωση των γραπτών των μαθητών.
- Η διόρθωση θα επικεντρώνεται σε ορισμένα σημεία κάθε φορά ενώ παράλληλα θα παρουσιάζεται στους μαθητές (προφορικά ή γραπτά) από το διδάσκοντα ένας ενδεικτικός τρόπος σύνταξης του συγκεκριμένου είδους κειμένου.

Το μάθημα της Γλώσσας (Έκφραση-Έκθεση) ως μάθημα Γενικής Παιδείας διδάσκεται, εξετάζεται και βαθμολογείται χωριστά από τη Νεοελληνική Λογοτεχνία.

Σημείωση: Οι διδάσκοντες μπορούν να αξιοποιήσουν το διδακτικό υλικό που βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (www.komvos.edu.gr).

IV. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ «ΕΚΦΡΑΣΗ - ΕΚΘΕΣΗ» ΣΤΗΝ Α΄, Β΄ ΚΑΙ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

1. Γενικές παρατηρήσεις

Κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι σκοπός της συγγραφικής ομάδας δεν είναι να επιβάλει ένα περιοριστικό και άκαμπτο εγχειρίδιο, αλλά να προσφέρει ένα πλούσιο και εύπλαστο υλικό και να προτείνει μια σύγχρονη μέθοδο γλωσσικής διδασκαλίας: τη μέθοδο της επικοινωνιακής προσέγγισης. Επομένως το βιβλίο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως ένας οδηγός για τη γλωσσική διδασκαλία, ο οποίος θα ενισχύεται κάθε φορά από την πρωτοβουλία και τη δημιουργικότητα του καθηγητή. Εξάλλου, επειδή το διδακτικό εγχειρίδιο απευθύνεται σε μαθητές που προέρχονται από διάφορες περιοχές, ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και σε διαφορετικό πολιτιστικό περιβάλλον (και, επομένως, χρησιμοποιούν διαφορετικό γλωσσικό κώδικα) ο καθηγητής είναι υποχρεωμένος να προσαρμόζει κάθε φορά τη διδασκαλία του στις ανάγκες της συγκεκριμένης τάξης. Έτσι μπορεί ακόμη και να αντικαταστήσει κάποιο μέρος του υλικού που υπάρχει στο βιβλίο με άλλο που θα κρίνει ο ίδιος καταλληλότερο. Εκείνο πάντως που έχει σημασία είναι να χρησιμοποιείται αυθεντικό υλικό, γιατί μόνον έτσι έρχεται ο μαθητής σε επαφή με λόγο ζωντανό και αντιλαμβάνεται την κοινωνική διάσταση της γλώσσας.

Σε ολόκληρες ενότητες, όπως π.χ. στην «Αφήγηση», και σε επί μέρους τμήματα των ενοτήτων, μπορεί να γίνει παράλληλη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτε-

χνίας. Η διδασκαλία μιας ενότητας μπορεί να πάρει τη μορφή project π.χ. η ενότητα της περιγραφής θα μπορούσε να διδαχτεί με κέντρο την περιγραφή των εκθεμάτων ενός μουσείου ή την περιγραφή ενός τόπου / μιας περιοχής.

Στην τάξη, μέσα από τις προφορικές ασκήσεις που θα επιλέξει ο καθηγητής, θα πρέπει να εμπεδωθεί η ανάλογη κάθε φορά θεωρία. Όπως τονίστηκε και πιο πάνω, το μάθημα δεν πρέπει να έχει στατική μορφή με την ανάγνωση κειμένων από τον καθηγητή ή τους μαθητές. Φυσικά, ορισμένα κείμενα θα διαβαστούν στην τάξη ως αφετηρία για συζήτηση και έκφραση· άλλα, πάλι, θα δοθούν για μελέτη στο σπίτι. Κύριος στόχος του μαθήματος είναι η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, με ανταλλαγή ιδεών, με την τεκμηρίωση των σκέψεών τους, με τη δημιουργική τους έκφραση, προφορική και γραπτή.

Θεωρείται απαραίτητη η ανάθεση γραπτής εργασίας στο σπίτι σε κάθε μάθημα. Η εργασία αυτή συνήθως θα έχει τη μορφή επικοινωνιακού κειμένου, δηλ. κειμένου που απευθύνεται σε συγκεκριμένο δέκτη, γράφεται για συγκεκριμένο σκοπό και παίρνει μια ορισμένη μορφή, π.χ. είδηση, αναφορά, απολογισμός κτλ. Οι μαθητές μπορούν να ασκηθούν σε τέτοια κείμενα και μέσα στην τάξη, συνήθως σε μία διδακτική ώρα ή σε δύο διδακτικές ώρες, όταν πρόκειται για ολοκληρωμένη εξέταση όπως προβλέπεται στο σχετικό Π.Δ.86/2001 (επεξεργασία κειμένου, γραφή περίληψης, σύνταξη κειμένου με συγκεκριμένη ποσότητα).

Να τονιστεί ότι στις λεξιλογικές ασκήσεις οι λέξεις θα πρέπει να τοποθετούνται, όπου αυτό είναι δυνατόν, σε συμφραζόμενα. Μέσα στα συμφραζόμενα η κάθε λέξη αποκτά ιδιαίτερη σημασία, που μπορεί να ποικίλλει, ανάλογα με το νόημα των συμφραζομένων. Τα συμφραζόμενα, επίσης, θα καθορίσουν τα συνώνυμα ή αντώνυμα που θα αντικαταστήσουν τις ανάλογες λέξεις σε τέτοιου είδους ασκήσεις.

V. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΗ Α΄

Οι διδακτικές αυτές προτάσεις, που δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, αφορούν:

α) τον προγραμματισμό της διδασκείας ύλης από την αρχή της σχολικής χρονιάς,

β) την επισήμανση των βασικών σημείων της κάθε ενότητας, και

γ) την αξιοποίηση του διδακτικού υλικού με προσφορότερο τρόπο.

Πρώτα - πρώτα, όμως, πρέπει να επισημάνουμε τα εξής:

- Η διδασκαλία είναι σκόπιμο να ακολουθεί τη σειρά με την οποία παρουσιάζονται οι ενότητες στο βιβλίο, γιατί η σειρά αυτή στηρίζεται στην εξής λογική: Οι δύο πρώτες ενότητες («Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες» και «Ο Λόγος») περιέχουν θεωρητικά στοιχεία της Σύγχρονης Γλωσσολογίας και, συνεπώς, θέτουν τις βάσεις για τη διδασκαλία των επόμενων ενότητων. Εξάλλου, οι δύο επόμενες ενότητες (η

«Περιγραφή» και η «Αφήγηση») εισάγουν τους μαθητές σε δύο από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται ο λόγος, στον περιγραφικό και στον αφηγηματικό τρόπο. Επομένως, εφόσον η κάθε ενότητα ασχολείται με διαφορετικό αντικείμενο, η διδασκαλία θα πρέπει να οργανώνεται έτσι ώστε να καλύπτει τα βασικά σημεία από όλες τις ενότητες.

- Η διδακτέα ύλη έχει χωριστεί σε διδακτικές ενότητες από τις οποίες η καθεμιά αντιστοιχεί σε ένα δώρο. **Η διδασκαλία της κάθε ενότητας του βιβλίου θα ολοκληρώνεται σε 4 διδακτικές ενότητες/δώρα.** Ωστόσο, μια ενότητα (η «Περιγραφή») πρέπει να διδαχτεί σε 3 δώρα, ώστε να καλυφθεί η ύλη μέσα στις προβλεπόμενες ώρες του ετήσιου προγραμματισμού. **Είναι σημαντικό να ολοκληρωθεί η διδασκαλία όλων των ενότητων για λόγους ουσιαστικούς αλλά και τυπικούς αφού οι ενότητες του βιβλίου εντάσσονται στην εξεταστέα ύλη του γλωσσικού μαθήματος στο Ενιαίο Λύκειο.**
- Θεωρούμε αναγκαίο, επίσης, από την αρχή της σχολικής χρονιάς να προτείνει ο καθηγητής στους μαθητές τα θέματα για έρευνα-δραστηριότητες που υπάρχουν στο βιβλίο ή άλλα που θα προτείνει η τάξη ή ο διδάσκων, ώστε να γίνει εγκαίρως η κατάλληλη προετοιμασία.
- Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας κάθε διδακτικής ενότητας, πέραν όλων των άλλων θεωρητικών γνώσεων και των ασκήσεων προβλέπεται και η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, τόσο στο επίπεδο της τάξης όσο και ως εργασία στο σπίτι. Τα κείμενα αυτά θα συνδέονται άμεσα με τα είδη του λόγου που διδάχτηκαν οι μαθητές, θα έχουν επικοινωνιακό χαρακτήρα και είναι σκόπιμο να ελέγχονται και να σχολιάζονται γραπτώς από τον καθηγητή.
- Στο τέλος κάθε θεματικής ενότητας (π.χ. Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες, ο Λόγος, Περιγραφή, Αφήγηση) οι μαθητές ασκούνται στην κατανόηση κειμένου και στην παραγωγή λόγου (δώρο), σύμφωνα με τον τρόπο εξέτασης του μαθήματος στις προαγωγικές εξετάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι και **στην Α΄ Τάξη διδάσκεται και αξιολογείται η περίληψη ως μορφή κειμένου** με βάση την αντίστοιχη ενότητα του βιβλίου της Β΄ Ενιαίου Λυκείου και τις αντίστοιχες σελίδες των Οδηγιών.
- Η διδασκαλία και η αξιολόγηση της γλώσσας θεωρούνται συμπληρωματικές και αλληλοτροφοδοτούμενες διαδικασίες, οι οποίες οδηγούν, με τη συνεργασία καθηγητή και μαθητή, στην ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή. Κατά την αξιολόγηση, λοιπόν, των γραπτών κειμένων μπορεί ο καθηγητής να εστιάζει την προσοχή του κάθε φορά σε ένα συγκεκριμένο γλωσσικό φαινόμενο (π.χ. τρόπος οργάνωσης του κειμένου, παρατακτική και υποτακτική σύνταξη, τρόποι συνοχής κτλ.), ανάλογο με εκείνο στο οποίο δόθηκε έμφαση στην ενότητα.
- Να σημειωθεί ότι σε κάθε διδακτική ενότητα αναφέρονται τα διδα-

σκόμμενα φαινόμενα στα οποία πρέπει να δοθεί έμφαση. Δεν αποκλείεται, φυσικά, η διδακτική ενότητα να περιλαμβάνει και άλλα στοιχεία ανάλογα με την εκτίμηση του καθηγητή.

A. ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

Γενικός στόχος

- Να αποκτήσουν οι μαθητές συνείδηση της εθνικής μας γλώσσας (και της αναδυόμενης από αυτήν Κοινής Νεοελληνικής, όπως αυτή χρησιμοποιείται στο σχολείο, στην επιστήμη, στη διοίκηση, στη λογοτεχνία κ.α.) ως ζωντανής πραγματικότητας σε σχέση με τις συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις. Δηλαδή να αποκτήσουν οι μαθητές συνείδηση των ορίων / δυνατοτήτων της λέξης, των ορίων / δυνατοτήτων της γλώσσας, της δημιουργικότητάς της, των γλωσσικών ποικιλιών / επιπέδων της, της συστηματικής οργάνωσης και τροποποίησης του λόγου, ώστε, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας και το σκοπό της, να αποκτή ο λόγος την αναγκαία αποτελεσματικότητα.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δίωρο)

- Οι οπτικές της γλώσσας, σ. 22-26.
- Γλώσσα: λόγος, ομιλία, ιδιόλεκτος, ύφος, σ. 33-39.

Επισημάνσεις:

- Το κείμενο του Τζ. Ροντάρι «*Η πέτρα στη λίμνη*» (σ.12-17) μπορεί να διαβαστεί στην αρχή, για να συζητηθεί η απεραντοσύνη, η πολυμορφία και η παντοδυναμία της γλώσσας.
- Οι υποενότητες (1) «*Το εργαστήρι της γλώσσας*» (σ. 27-30), ειδικότερα η δήλωση και η συνυποδήλωση, και (2) «*Οι λειτουργίες της γλώσσας*» (σ. 31-33) μπορούν να διδαχθούν μέσα από τα κείμενα της Νεοελληνικής λογοτεχνίας.
- Σχετικά με τις οπτικές της γλώσσας είναι σημαντικό ο μαθητής:
  - α) να κατανοήσει ότι η γλώσσα αποκαλύπτει τον προσωπικό τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος βιώνει, εννοεί και αξιολογεί τα πράγματα. Η γλώσσα δηλαδή αποκαλύπτει την οπτική του γωνία η οποία σχετίζεται με την κοινωνική του θέση, τις γνώσεις του, την καλλιέργειά του, το επάγγελμά του, τα συμφέροντά του κτλ.,
  - β) να μάθει να παρατηρεί και να αναλύει την οπτική γωνία από την οποία διατυπώνεται μια άποψη,
  - γ) να αντιληφθεί ότι υπάρχουν και άλλες οπτικές για το ίδιο θέμα και να τις λαμβάνει κάθε φορά υπόψη του, για να διευρύνει την αντίληψή του για τα πράγματα.
- Στην υποενότητα «*Γλώσσα: λόγος, ομιλία, ιδιόλεκτος, ύφος*» (σ. 33-39) δε θα επιμείνουμε στις επιστημονικές απόψεις του Saussure για τη σχέση γλώσσας και ομιλίας, αλλά θα δοθεί έμφαση στην ιδιόλεκτο και στα είδη του ύφους. Πρέπει να τονιστεί, δηλαδή, ότι το ύφος

στην επικοινωνιακή γλωσσική διδασκαλία ορίζεται ως εξής: «Ύφος σε κάθε κείμενο (προφορικό ή γραπτό) είναι η επιλογή των κατάλληλων μορφολογικών και συντακτικών μορφών, του κατάλληλου λεξιλογίου και γενικά της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας, ανάλογα με το σκοπό του πομπού και με το δέκτη στον οποίο απευθύνεται· έτσι, μπορούμε να μιλάμε για επίπεδο ύφους. Ύφος οικείο σε μια επιστολή σε φιλικό πρόσωπο, ύφος επίσημο σε προφορική εισήγηση σε μαθητικό συνέδριο, κατάλληλο ύφος για είδηση δημοσιογραφική, για διαφημιστικό φυλλάδιο κ.ο.κ.». Ο ορισμός αυτός γίνεται καλύτερα κατανοητός σε συνδυασμό με τις κοινωνικές ποικιλίες.

Ασκήσεις στην τάξη:

Προτείνονται:

- άσκ. 3, σ. 24: «Ποιες είναι οι διαφορετικές οπτικές και πού βρίσκεται η αλήθεια στο κείμενο».
- άσκ. στη σ. 25: «Διαφορετικοί άνθρωποι...πέντε τουλάχιστον παραδείγματα».

Εργασία για το σπίτι:

- άσκ. 2, σ. 24: «Γράψτε τώρα εσείς μια επιστολή... που διαβάσατε».

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες, σ. 41-44
- Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες, σ. 47-56

Επισημάνσεις:

- Ως άξονα για τις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το κείμενο στις σ. 41-42, και για τις κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες το κείμενο στις σ. 52-56.
- Επισημαίνουμε ότι οι στόχοι της διδακτικής ενότητας είναι:
  - α) Σχετικά με τις **γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες** να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές την οριζόντια διαίρεση της γλώσσας μας, το άνοιγμά της, δηλαδή, και τη διαφοροποίησή της μέσα στο χώρο. Κι αυτό, όχι βέβαια για να μιλήσουν τις διάφορες διαλέκτους και τα ιδιώματα, αλλά για να εννοήσουν ότι διάλεκτοι (μεγαλύτερη διαφοροποίηση από την Κοινή Νεοελληνική) και ιδιώματα (μικρότερη διαφοροποίηση) συνθέτουν την Κοινή Νεοελληνική και την τροφοδοτούν με γλωσσικό υλικό. Να εκτιμήσουν, δηλαδή, και να αγαπήσουν τις πηγές αυτές του γλωσσικού μας πλουτισμού. Θα εξαφανιστεί έτσι, από τη μια μεριά, η τάση των αστών να περιφρονούν ιδιώματα και διαλέκτους, ενώ, από την άλλη, έχουμε την ελπίδα ότι οι μαθητές που έχουν μητρική τους γλώσσα κάποιο ιδίωμα ή κάποια διάλεκτο δε θα αισθάνονται ότι μιλούν μια «υποδεέστερη» γλώσσα. Σ' αυτό θα συμβάλει αποφασιστικά και η στάση του δασκάλου / καθηγητή, ο οποίος δεν πρέπει να χαρακτηρίζει ως λάθη εκφραστικά τα ιδιώματα / διαλεκτικά γλωσσικά στοιχεία των μαθητών του. Θα ωφελούσε περισσότερο, αν επισήμαινε τη λειτουργικότητά τους μέσα στη διάλεκτο, και αν, ορμώμενος από αυτά, οδηγούσε τους μαθητές στην αναζήτηση των αντίστοιχων / ισοδύναμων γλωσσικών στοιχείων της Κοι-

νής Νεοελληνικής.

β) Σχετικά με τις **κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες** «να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη συστηματική τροποποίηση του λόγου, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας και το σκοπό της ομιλίας, έτσι ώστε να έχει αυτός την απαιτούμενη αποτελεσματικότητα. Θα έχουμε έτσι διεύρυνση του ρεπερτορίου των μαθητών στο γραπτό και τον προφορικό λόγο, ανάπτυξη της κατάλληλης στάσης απέναντι στις γλωσσικές κλίμακες, δημιουργικότητα στη γλωσσική έκφραση για την κοινωνική και ψυχολογική ζωή» (Μ. Σετάτος). Να καταλάβουν, δηλαδή, οι μαθητές ότι ο λόγος, προφορικός και γραπτός, δεν είναι άσχετος με την ηλικία, τη μόρφωση, την κοινωνική τάξη, το φύλο, την ιδεολογία, το επάγγελμα, την καταγωγή, την περίσταση. Να καταλάβουν ακόμη και να συνειδητοποιήσουν ότι το υφολογικό επίπεδο, για να είναι αποτελεσματικό, πρέπει να ανταποκρίνεται στο κοινωνικό επίπεδο. Το **ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό, με ποιο θέμα, πού, πότε, γιατί, πώς** κτλ. είναι οι βασικές ερωτήσεις που βοηθούν στη διαμόρφωση του αποτελεσματικότερου κάθε φορά ύφους.

Ασκήσεις στην τάξη:

Μπορείτε να αξιοποιήσετε προφορικά στην τάξη τις παρακάτω ασκήσεις:

- άσκ. στη σ. 42 «Μιλήστε με τους γονείς σας... που μιλάτε στην τάξη».
- άσκ. στη σ. 50 «Ποιες από τις παρακάτω φράσεις.....επεξεργασίας λιγνίτη» και «Συζητήστε την άποψη αν διαφοροποιούνται γλωσσικά ... καταγωγή».

Εργασία για το σπίτι:

Ως γραπτή άσκηση μπορείτε να επιλέξετε κάποια από τις επόμενες:

- Γράψτε την άποψή σας σχετικά με την ωφελιμότητα ή τη βλαπτικότητα των ιδιωμάτων με βάση τα κείμενα (α) και (β) στη σ. 45.
- άσκ.1, σ. 52 «Γράψτε έναν φανταστικό διάλογο ... μόλις συγκρούστηκαν» ή άσκ. 2, σ. 61 «Γράψτε για ένα νέο μαθητή... διαφορετικό από το πρώτο».

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3^ο δίωρο)

- Ποικιλίες κειμένων, ειδικότερα: παραγωγή κειμένων σ. 63-94.

Επισημάνσεις:

Για την εισαγωγή στην ενότητα προσφέρεται το κείμενο των σ. 63-64. Τα κείμενα και οι ασκήσεις της ενότητας αποσκοπούν στο να ασκηθούν οι μαθητές: 1) στη μελέτη διαφόρων τύπων κειμένων, ώστε να παράγουν στη συνέχεια και οι ίδιοι διάφορα είδη λόγου. 2) στο μετασχηματισμό ενός κειμένου σε άλλο με το ίδιο περιεχόμενο αλλά προσαρμοσμένο σε διαφορετική περίσταση και επομένως με διαφορετικό ύφος, π.χ. βλ. το μετασχηματισμό της ανακοίνωσης στη σ. 79 κ.ε.

Ασκήσεις στην τάξη:

- Οι ασκήσεις αφορούνται από την προετοιμασία και την οργάνωση

μιας καλλιτεχνικής εκδήλωσης (σ. 89), η οποία πρόκειται να γίνει ή υποτίθεται ότι θα γίνει στο σχολείο. Σχετικά με το θέμα αυτό δίνονται στην ενότητα διάφορα είδη κειμένων για την εξοικείωση των μαθητών, όπως π.χ. πρακτικό συνεδρίασης, πρόσκληση, ανακοίνωση, πρόγραμμα, αίτηση προς κάποιο φορέα για οικονομική ενίσχυση, απολογισμός.

- Χρήσιμο είναι το λεξιλόγιο των σ. 80 και 82, όπως και τα σχόλια που συνοδεύουν τις ασκήσεις (π.χ. άσκ. σ. 81, 82-94). Οι μαθητές συζητούν τα κείμενα και χωρίζονται σε ομάδες, η καθεμιά από τις οποίες αναλαμβάνει να γράψει κάποιο από τα είδη των κειμένων, π.χ. την πρόσκληση, το πρόγραμμα, τις ανακοινώσεις, το διαφημιστικό φυλλάδιο.
- Η εργασία της παραγωγής των κειμένων μπορεί να ολοκληρωθεί με μία σύνταξη κειμένου (μίας ώρας) με τη μορφή εκτεταμένης αίτησης / επιστολής (σ. 82, 83), στην οποία οι μαθητές θα αναπτύσσουν τα επιχειρήματά τους σχετικά με το θέμα.

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο)

Ειδικές γλώσσες, σ.95-103

Οργάνωση του λόγου, ειδικότερα:

- Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ
- Η οργάνωση του λόγου και το επιχείρημα
- Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση
- Οργάνωση έκθεσης με αιτιολόγηση (σ.106-115).

Επισημάνσεις:

- Η διδασκαλία της ενότητας μπορεί να αρχίσει με την ανάγνωση και το σχολιασμό του εισαγωγικού κειμένου της σ. 106 «Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ». Στην έννοια του επιχειρήματος εισάγονται οι μαθητές με το κείμενο του Δημοσθένη και τα παραδείγματα που ακολουθούν, ιδιαίτερα το «Ο ανακριτής...διαρρήκτης», σ.107-109. Στην τελευταία παράγραφο της σ. 111 επισημαίνονται διάφοροι τρόποι αιτιολόγησης και πειθούς.
- Κέντρο της διδακτικής ενότητας αποτελεί η οργάνωση ευρύτερου κειμένου με αιτιολόγηση (σ.113). Για τη διδασκαλία της σύνταξης κειμένου με αιτιολόγηση μπορεί να αξιοποιηθεί το κείμενο για τη γλωσσομάθεια του Μ. Τριανταφυλλίδη (σ.76-79), που παρουσιάζει ενδιαφέρον από την άποψη της δομής και της οργάνωσης των σκέψεων.

Ασκήσεις στην τάξη:

Προτείνεται μια σειρά ασκήσεων στη σ.115, οι οποίες αφορούν το κείμενο «Σημασία και χρησιμότητα της γλωσσομάθειας».

Εργασία για το σπίτι:

1) Να υποθέσετε ότι το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Πολιτισμού οργανώνουν μια καμπάνια - εκστρατεία για τη γλωσσομάθεια. Μέσα στο πλαίσιο αυτό:

α) να μετασχηματίσετε το κείμενο του Τριανταφυλλίδη «Η χρησιμότητα

τητα της γλωσσομάθειας» (σ.76-79) σε αφίσα - διαφήμιση για την αξία της γλωσσομάθειας, ή

- β) να γράψετε μια εκτεταμένη ενημερωτική ανακοίνωση, με σκοπό να πειστούν οι νέοι και οι γονείς τους για την αξία της γλωσσομάθειας, με βασική προϋπόθεση τη γνώση της Νεοελληνικής γλώσσας.
- 2) Να γράψετε ένα κείμενο προς το διευθυντή του σχολείου σας, στο οποίο κάνετε συγκεκριμένες προτάσεις, για να λυθεί ένα πρόβλημα, υποθετικό ή πραγματικό, που αφορά το σχολείο, όπως π.χ. η τοποθέτηση σηματοδότη στη διάβαση έξω από το σχολείο ή το κτίσιμο κλειστού γυμναστηρίου, γηπέδου μπάσκετ, αίθουσας πολλαπλών χρήσεων κτλ.

5^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο)

Εργασία για το σχολείο (2 ώρες): Επεξεργασία κειμένου, περίληψη, σύνταξη κειμένου έως 400 λέξεις όπως οι εργασίες για το σπίτι 1 και 2 της προηγούμενης ενότητας.

Μπορείτε να αξιοποιήσετε ένα ή περισσότερα κείμενα από την ενότητα «Γλώσσα-λόγος και διάλογος» του νέου βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι»

B. Ο ΛΟΓΟΣ

Γενικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν οι μαθητές τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν ο προφορικός και ο γραπτός λόγος και να τις λαμβάνουν υπόψη τους στην παραγωγή λόγου. Να συνειδητοποιήσουν, δηλαδή, οι μαθητές: α) ότι ο γραπτός λόγος «προβλέπει» τις απορίες του αναγνώστη και, επομένως, πρέπει να είναι πιο σαφής, με μεγαλύτερη νοηματική συνοχή και αυστηρότερη λογική οργάνωση· β) ότι ο προφορικός λόγος, που είναι απροσχεδιαστος και αναγκαστικά λιγότερο επιμελημένος, παρέχει στον ομιλητή τη δυνατότητα να ελέγχει τις αντιδράσεις του ακροατή - δέκτη και έτσι να αλλάζει εκείνη τη στιγμή τη διατύπωσή του.
- Να επισημάνουν οι μαθητές τις προϋποθέσεις για έναν πετυχημένο διάλογο, ώστε να ανταποκρίνονται επαρκώς στις απαιτήσεις μιας συζήτησης.

I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δίωρο)

- Επισημαίνω τα στοιχεία της ομιλίας, σ.123-125.
- Συγκρίνω τον προφορικό με το γραπτό λόγο, σ.126-140
  - α) Διαφορές προφορικού και γραπτού λόγου
  - β) Απροσχεδιαστος και προσχεδιασμένος λόγος
  - γ) Απόδοση προφορικού λόγου σε γραπτό

δ) Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος ως μέσα επικοινωνίας.

ε) Η πολυσημία στον προφορικό λόγο

Επισημάνσεις:

- Η διδασκαλία της διδακτικής ενότητας αρχίζει με την επισήμανση των στοιχείων της ομιλίας. Η πορεία περιγράφεται στο βιβλίο του καθηγητή (σ.80-81).
- Κέντρο της ενότητας είναι η σύγκριση του προφορικού λόγου με το γραπτό. Χρήσιμες είναι οι σχετικές πληροφορίες που δίνονται στο βιβλίο του μαθητή (σ.127-128).
- Αυτό που έχει σημασία είναι να αντιληφθεί ο μαθητής -και να εφαρμόσει στην πράξη- ότι αλλιώς μιλούμε και αλλιώς γράφουμε, γιατί πρόκειται για διαφορετική επικοινωνιακή περίσταση. Επομένως, όταν γράφει, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το δέκτη, ο οποίος δεν είναι παρών, και να προσπαθεί να προλαμβάνει τις απορίες και τα ερωτήματά του· πρέπει να θέτει συνεχώς στον εαυτό του το ερώτημα: «Είμαι σαφής; Θα με αντιληφθεί ο δέκτης; Ποια γνώση έχει ο δέκτης σχετικά με το θέμα; Ποιες πληροφορίες χρειάζεται οπωσδήποτε να του δώσω;».
- Στην επόμενη σύνταξη κειμένου μπορεί να ληφθεί ως βασική παράμετρος αξιολόγησης η ικανότητα του μαθητή να προσαρμόζει το κείμενό του στην επικοινωνιακή περίσταση του γραπτού λόγου.

Ασκήσεις στην τάξη:

Προτείνεται η άσκηση της σ.128 «Προσπαθήστε να εξηγήσετε...στον προφορικό λόγο», για να κατανοήσουν οι μαθητές τις διαφορές του προφορικού από το γραπτό λόγο.

Εργασία για το σπίτι:

Ως άσκηση μετασχηματισμού από γραπτό λόγο σε προφορικό προτείνεται η άσκηση της σ. 136 «Το κείμενο που ακολουθεί...το κείμενο των σ. 158-160». Ο μαθητής καλείται να μελετήσει στο σπίτι το προτεινόμενο από την άσκηση κείμενο και να κρατήσει σημειώσεις, ώστε να προετοιμάσει την εισήγησή του σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο. Στην παρουσίαση της εισήγησης ο μαθητής πρέπει να αποδώσει το περιεχόμενο του κειμένου μετασχηματίζοντας το γραπτό λόγο σε προφορικό. Για να έχει ο λόγος του φυσικότητα και αμεσότητα, πρέπει επίσης να φροντίσει να χρησιμοποιήσει τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση σχετικά με τον προφορικό και το γραπτό λόγο, σ.140-146.

Επισημάνσεις:

- Σ' αυτήν τη διδακτική ενότητα παρουσιάζεται η εργασία που είχαν προετοιμάσει οι μαθητές στο σπίτι σύμφωνα με όσα διδάχτηκαν για τον προσχεδιασμένο λόγο. Στο τέλος συζητούν για την αποτελεσματικότητα της ομιλίας (πόσο σαφής και κατατοπιστική ήταν, αν κού-

ρασε, αν περιείχε τα ανάλογα με την περίπτωση παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία κτλ.).

- Από τα προτεινόμενα θέματα για συζήτηση οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν «Το πρόβλημα του αναλφαριθμητισμού στην Ελλάδα και στον κόσμο». Να μελετήσουν τα σχετικά κείμενα καθώς και άλλα κείμενα που θα φέρει ο καθηγητής ή θα αναζητήσουν οι μαθητές σε εφημερίδες, βιβλία κτλ.

Εργασία για την τάξη (μία ώρα):

- Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα και θέματα από την ενότητα «Γλώσσα- λόγος και διάλογος» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι»

II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3^ο δίωρο)

- Διάλογος. Η σχέση του λόγου με το σώμα, το χρόνο και το χώρο, σ.147.
- Προϋποθέσεις για την επιτυχία του διαλόγου, σ.147-148.
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση, σ.158-161.

Επισημάνσεις:

- Ο «λογοτεχνικός διάλογος» (σ.148-152) προτείνεται να διδαχτεί στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Χρήσιμα είναι τα θεωρητικά στοιχεία για το λογοτεχνικό διάλογο, βιβλίο καθηγητή, σ.87-88.
- Στην ενότητα αυτή οι μαθητές θα ασχοληθούν με ποικίλα θέματα που προτείνονται στο θεματικό κύκλο «Γονείς και έφηβοι», σ.158-161.
- Καλό είναι σ' αυτό το δίωρο να διατεθεί κάποιος χρόνος, για να αποφασίσει η τάξη ποιο θα είναι το αντικείμενο της επόμενης διδακτικής ενότητας: η συζήτηση «**στρογγυλής τραπέζης**» με θέμα το διάλογο (σ. 153) ή η **δραματοποίηση** (σ. 152). Εφόσον αποφασιστεί να γίνει συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης», οι μαθητές που θα αναλάβουν τις εισηγήσεις επιλέγουν την πλευρά του θέματος με την οποία θα ασχοληθούν (π.χ. «διάλογος και τέχνη») και υιοθετούν τον ανάλογο ρόλο (π.χ. του καλλιτέχνη). Βλ. «Χρήσιμες πληροφορίες», βιβλίο μαθητή, σ. 153-154.)

Εργασία για το σπίτι:

- Προτείνονται οι λεξιλογικές ασκήσεις των σ.155-157.
- Προετοιμασία των εισηγήσεων για την ενδεχόμενη συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης» με θέμα τα πρότυπα και τα είδωλα των σημερινών νέων.

Εργασία για την τάξη (μία ώρα):

- Γραπτή ανάπτυξη ενός θέματος για το διάλογο π.χ. Να περιγράψεις στην τάξη σου έναν πρόσφατο τηλεοπτικό διάλογο για τα θέματα της εκπαίδευσης που παρακολούθησες και να εξηγήσεις γιατί τον θεώρησες επιτυχημένο ή αποτυχημένο.

Σχετικά με το «Διάλογο», να αξιοποιήσετε τα κείμενα από την ενότη-

τα «Διάλογος δύο γενεών » του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι»

Βοηθητικό υλικό:

- Είναι χρήσιμο να έχει υπόψη του ο καθηγητής διάφορους τύπους συζητήσεων καθώς επίσης και τη χρησιμότητα του κάθε τύπου, για να τους αξιολογήσει ανάλογα στην τάξη:
  1. δομημένες συζητήσεις: συζήτηση στρογγυλής τραπέζης, συζητήσεις στις οποίες υποστηρίζονται τα υπέρ και τα κατά ενός θέματος (debate) κτλ. Σ' αυτόν τον τύπο συζήτησης οι μαθητές μαθαίνουν κυρίως να σέβονται τους κανόνες της συζήτησης, να παρουσιάζουν και να υποστηρίζουν σε ευρύτερο ακροατήριο τις απόψεις τους,
  2. ελεύθερες συζητήσεις σε μικρές ομάδες με ή χωρίς συντονιστή. Σ' αυτήν την περίπτωση ο χαρακτήρας της συζήτησης είναι ανεπίσημος και ευνοεί ένα κλίμα ασφάλειας και οικειότητας μέσα στο οποίο οι μαθητές εκφράζουν αυθόρμητα αυτό που σκέπτονται, πριν ακόμη καταλήξουν σε μια διαμορφωμένη άποψη. Με τον τρόπο αυτό ενθαρρύνεται το είδος «της διερευνητικής ομιλίας» που θεωρείται από τους ειδικούς ότι έχει ιδιαίτερη σημασία για την εξέλιξη της σκέψης και της μάθησης.

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο)

Να δοθεί εδώ ένα δίωρο για το διάλογο νέων-μεγαλύτερων με βάση κείμενα της ενότητας «Διάλογος δύο γενεών» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι».

5^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο)

- Ασκήσεις δραματοποίησης, σ. 152, ή συζήτηση «στρογγυλής τραπέζης» με θέμα τα πρότυπα και τα είδωλα των νέων σ.153.(μία ώρα).
- **Σύνταξη ενός κειμένου 3-4 παραγράφων για το ίδιο θέμα:** π.χ. Στην καθημερινή ζωή βλέπεις τους νέους της ηλικίας σου να αντλούν τα πρότυπα ή τα είδωλά τους από διάφορους χώρους. Σε ένα κείμενο που θα δημοσιευτεί σε νεανικό περιοδικό να παρουσιάσεις τους χώρους από τους οποίους αντλείς εσύ τα πρότυπά ή τα είδωλά σου αιτιολογώντας ταυτόχρονα αυτές τις επιλογές σου(μία ώρα-300 λέξεις).
- **Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από τις ενότητες « Ελεύθερος χρόνος- ψυχαγωγία ή αθλητισμός» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι»**

III. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

- Στην «Περιγραφή» επανέρχονται οι έννοιες που συναντήσαμε για πρώτη φορά στην ενότητα «Γλωσσικές ποικιλίες»: η κυριολεκτική-μεταφορική γλώσσα (δήλωση-συνυποδήλωση), η οπτική γωνία, το ύψος (ανάλογα με την οπτική γωνία και τον επιδιωκόμενο σκοπό) και

το ειδικό λεξιλόγιο (με αφορμή το κεφάλαιο αυτό μπορεί να γίνει σύντομη αναφορά στις «ειδικές γλώσσες» της ενότητας «Γλώσσα και γλωσσικές ποικιλίες», σ. 95 κ.ε.)

- Ολόκληρη η ενότητα μπορεί να διδαχτεί με την τάξη σε ομάδες. Βέβαια, ανάλογα με το χαρακτήρα της κάθε τάξης, ορισμένες από τις ομαδικές ασκήσεις μπορούν να μετατραπούν σε ατομικές.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δίωρο)

- Μεθόδευση της περιγραφής: σ. 165-178.
  - α) Η επιλογή και η παράθεση - οργάνωση των λεπτομερειών,
  - β) Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή,
- Η γλώσσα της περιγραφής.

Επισημάνσεις:

- Βασικοί στόχοι της διδακτικής ενότητας είναι:
  - α) να ασκηθούν οι μαθητές στη μεθόδευση της περιγραφής επιλέγοντας και οργανώνοντας τις κατάλληλες λεπτομέρειες, ώστε να παρέχουν επαρκείς πληροφορίες για το περιγραφόμενο αντικείμενο.
  - β) να κατανοήσουν οι μαθητές ότι η γλώσσα της περιγραφής καθορίζεται κάθε φορά από το είδος του κειμένου και από τον επιδιωκόμενο σκοπό, π.χ. χρησιμοποιείται η κυριολεκτική γλώσσα σε ένα μετεωρολογικό δελτίο που έχει στόχο να δώσει ακριβείς και σαφείς πληροφορίες. Αντίθετα, χρησιμοποιείται συνήθως η μεταφορική γλώσσα σε ένα διαφημιστικό φυλλάδιο που αποσκοπεί να ελκύσει το δέκτη. Τα θεωρητικά στοιχεία που δίνονται στις σ. 165, 167, 172, 175, 176, 177 μπορούν να συζητηθούν με αφορμή τις προτεινόμενες ασκήσεις.

Ασκήσεις για την τάξη:

- Προτείνεται, με βάση τις εικόνες των σ. 167, 169, να περιγράψουν οι μαθητές το εμπορικό σήμα ή τη στολή της Νύφης των Μεσογείων ή να περιγράψουν ένα άλλο σήμα ή ενδυμασία, αξιοποιώντας και το διάγραμμα της σ. 168. Σκόπιμο είναι στη συνέχεια να συγκρίνουν τη δική τους περιγραφή με αυτήν του βιβλίου. (**Σύνταξη κειμένου σε μία ώρα**)
- Η άσκηση της σ. 173 «Να γράψετε...παραλείπονταν» και η άσκηση της σ. 174 «Προσπάθησε... της τάξης» προσφέρονται για να κατανοήσουν οι μαθητές πόσο απαραίτητη είναι η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή, αλλά και για να προβληματιστούν σχετικά με το σκοπό που εξυπηρετεί η παθητική σύνταξη στις μικρές αγγελίες.

Ασκήσεις για το σπίτι:

- Προτείνεται η άσκηση της σ. 170 «Προσπαθήστε... μουσείου» και η εναλλακτική της «Μπορείτε... της περιγραφής σας». Επίσης, η άσκηση της σ. 175 «Να εργαστείτε... το Πυργί».

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- «Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή. Λεξιλόγιο», σ.178-188.

- «Περιγραφή προσώπου (ατόμου)», σ. 195 κ.ε., με έμφαση στο σχόλιο που αφορά την περιγραφή προσώπου, σ.204 κ.ε.
- «Λεξιλογικές ασκήσεις», σ. 215-216.

Επισημάνσεις:

- Βασικός στόχος της διδακτικής ενότητας είναι να κατανοήσουν οι μαθητές ότι τα στοιχεία/ λεπτομέρειες που επιλέγονται και οι λέξεις που χρησιμοποιούνται καθορίζονται από την οπτική γωνία του προσώπου που κάνει την περιγραφή, από το σκοπό για τον οποίο γίνεται η περιγραφή και από το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Έτσι, οι λέξεις που επιλέγονται κάθε φορά δεν περιγράφουν απλώς το αντικείμενο, αλλά, συχνά, το σχολιάζουν. Αυτό ισχύει και για την περίπτωση της περιγραφής προσώπου (ατόμου).

Ασκήσεις για την τάξη:

- Για να κατανοήσουν οι μαθητές τι σημαίνει σχόλιο και οπτική γωνία στην περιγραφή, προτείνεται η άσκηση της σ. 178-179 «Οι δύο παρακάτω αγγελίες αναφέρονται...πετυχαίνει;» και η άσκ. της σ. 180 «Δείτε τώρα πώς περιγράφει τις σύγχρονες πολυκατοικίες...Τουιάβι».
- Από το κεφ. «Περιγραφή προσώπου» προτείνεται η άσκηση της σ. 207 «Να περιγράψετε... μ' ένα σκίτσο».
- Προτείνονται, επίσης, οι λεξιλογικές ασκήσεις της σ. 203 και της σ. 216.

Ασκήσεις για το σπίτι:

- Για να εφαρμόσουν οι μαθητές όσα έμαθαν σχετικά με την οπτική γωνία, προτείνεται η άσκηση της σ. 183. «Υποθέστε... πολιτείας» (η οποία μπορεί να γραφτεί και στην τάξη σε μία ώρα, με τη μορφή σύντομου κειμένου). Είναι σκόπιμο να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές το λεξιλόγιο της σ. 183 και της σ. 215.

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: (3^ο δίωρο)

- Θέματα σχετικά με την ενδυμασία, τη μόδα, την προσαρμογή στο περιβάλλον, σ. 217 - 234 (**μία ώρα**).
- Οργάνωση του λόγου: Παράγραφος. Ανάπτυξη της παραγράφου με αναλογία, σ. 234-237. **Γραπτή άσκηση στην τάξη της ανάπτυξης παραγράφου με αναλογία (μία ώρα).**

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο)

Παραγωγή γραπτού λόγου

- Οι μαθητές με τη συνεργασία του καθηγητή έχουν επιλέξει ένα από τα θέματα που προτείνονται στο βιβλίο τους, (σ.217-234) π.χ. για τη μόδα. Θα τους δοθεί ένα κείμενο για επεξεργασία, μία περίληψη και παραγωγή γραπτού λόγου έως 4 παραγράφους.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα και ερωτήσεις από την ενότητα «Υγεία-διατροφή-ενδυμασία» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι»

Ασκήσεις για το σπίτι:

- Οι μαθητές μπορούν να ασκηθούν στο σπίτι στο λεξιλόγιο των σ.

IV. ΑΦΗΓΗΣΗ

Γενικοί στόχοι:

- Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι υπάρχουν ποικίλα αφηγηματικά είδη (λογοτεχνική αφήγηση, ιστορική αφήγηση, δημοσιογραφική είδηση, αυτοβιογραφικό σημείωμα κτλ.) το καθένα από τα οποία εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό και χρησιμοποιεί την ανάλογη γλωσσική ποικιλία).
- Να καλλιεργήσουν την αφηγηματική τους ικανότητα προσαρμόζοντας το λόγο τους στο συγκεκριμένο αφηγηματικό είδος.
- Να εξοικειωθούν με ορισμένες έννοιες βασικές για την αφήγηση όπως: αφηγηματικό περιεχόμενο, αφηγηματική πράξη, αφηγηματικός τρόπος.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δίωρο)

- Ορισμός της αφήγησης.
- Αφηγηματικό περιεχόμενο και αφηγηματική πράξη σ. 253-267.
- Αφηγηματικά είδη, το ύφος και ο σκοπός τους.

Ασκήσεις στην τάξη:

- ασκ. 2, σ. 257 «Να διαβάσετε τα παρακάτω κείμενα....π.χ. επίσημο και επιστημονικό». Από τα κείμενα που περιλαμβάνονται στην άσκηση μπορούν να επιλεγούν για επεξεργασία στην τάξη τα παρακάτω: (1) «Πράξις ιη'», (2) «Πολιτιστικές δραστηριότητες», (5) Από το *Πλατύ ποτάμι* του Γ. Μπεράτη.
- Τα υπόλοιπα κείμενα της άσκησης οι μαθητές θα τα διαβάσουν στο σπίτι και θα τα συζητήσουν την επόμενη φορά. Καλό είναι οι μαθητές να συμβουλευτούν και το λεξιλόγιο της σ. 268.
- άσκ. σ. 263 «Το παρακάτω κείμενο... την απάντησή σας».
- άσκ. σ. 264 «διαβάστε την παρακάτω επιστολή... με το πρόβλημα που θίγει;».

Εργασία για το σπίτι:

- Μπορούν επίσης να επεξεργαστούν γραπτά την άσκηση «Το παρακάτω κείμενο είναι κατάθεση αυτόπτη μάρτυρα σε τροχαίο ατύχημα...», σ. 257, ή την άσκηση «Βασιστείτε στην παρακάτω είδηση, για να γράψετε μια επιστολή διαμαρτυρίας...», σ. 266.

Βοηθητικό υλικό:

- Πετυχημένα παραδείγματα μετασχηματισμού από ένα αφηγηματικό είδος σε άλλο παρουσιάζονται στο βιβλίο του Ρ. Κενώ, *Ασκήσεις ύφους*, έκδ. Ύψιλον, Αθήνα 1984.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- Λεξιλόγιο των σ. 268-270.
- Ποιος αφηγείται, σ. 272-273.

- Η οπτική γωνία στην αφήγηση, σ. 273-281.

Επισημάνσεις:

Βασικοί στόχοι της διδακτικής ενότητας είναι:

- Να εξοικειωθούν οι μαθητές με την έννοια του αφηγητή και της οπτικής γωνίας στην αφήγηση.
- Να αναπτύξουν την κριτική και την αφηγηματική τους ικανότητα προσδιορίζοντας την οπτική γωνία, ιεραρχώντας και παρουσιάζοντας με την ανάλογη έμφαση τα γεγονότα της αφήγησης.

Ασκήσεις στην τάξη:

- Να συζητηθούν οι ασκήσεις του λεξιλογίου.
- Άσκ. σ. 273 «Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα και δείτε πώς παρουσιάζεται το ίδιο περιστατικό από διαφορετική οπτική γωνία...».

Εργασία για το σπίτι:

- Καλό είναι ο καθηγητής να προσκομίσει στην τάξη υλικό σχετικά με το θέμα της ποιηής και ειδικότερα με τις ποιές που επιβάλλονται στο σχολείο. Οι μαθητές θα γράψουν στο σπίτι δύο κείμενα στα οποία θα αφηγούνται ένα περιστατικό επιβολής μιας ποιηής στο σχολείο τους από διαφορετική οπτική γωνία α) των ίδιων και β) του διευθυντή του σχολείου.

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3^ο δίωρο)

- Δραματοποίηση, σ. 276-Λεξιλόγιο, σ. 294-295 (μία ώρα).
- Θέματα για συζήτηση ή έκφραση / έκθεση, σ. 295-302 (μία ώρα).

Επισημάνσεις:

- Στο 3^ο δίωρο οι μαθητές ασκούν την αφηγηματική τους ικανότητα και εμπεδώνουν τις έννοιες της **οπτικής γωνίας, του σκοπού και του ύφους** στην αφήγηση, με προφορικές και γραπτές αφηγήσεις που παρουσιάζουν στην άσκηση δραματοποίησης και στα θέματα για συζήτηση.
- Η οπτική γωνία στη λογοτεχνική αφήγηση, οι αφηγηματικοί τρόποι και ο αφηγηματικός χρόνος, σ. 281-294, καθώς και το κεφάλαιο «Περιγραφή και αφήγηση», σ. 303-306, μπορούν να διδαχτούν σε συνδυασμό με τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Ασκήσεις για την τάξη:

- Προτείνεται η άσκηση δραματοποίησης της σ. 276 «Εργαστείτε σε ομάδες... δικαστής». Επιπλέον, μπορούν να αναπτυχθούν προφορικά στην τάξη κάποια θέματα για συζήτηση (1^η ώρα).
- Παραγωγή γραπτού λόγου (2^η ώρα): να αναπτυχθεί σε 3-4 παραγράφους ένα από τα θέματα των σελ.296-299 π.χ. το θέμα 3 στη σελ. 296.

Εργασία για το σπίτι:

- Προτείνεται η γραπτή άσκηση της σ. 276, που είναι συνέχεια της δραματοποίησης, «Εργαστείτε τώρα... λεξιλόγιο». Οι μαθητές μπορούν να περιοριστούν σε δύο αφηγήσεις π.χ. τις καταθέσεις του

δράστη και του θύματος.

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο)

- Λεξιλόγιο, σ. 313-314. - Οργάνωση του λόγου: Συνοχή κειμένου, σ. 322-323 (1^η ώρα).
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση «Το κωμικό και η σημασία του γέλιου», σ. 314-321.

Επισημάνσεις:

- Είναι γνωστό ότι η συνοχή αναφέρεται στη σύνδεση των γλωσσικών στοιχείων: των λέξεων, για να γίνουν οι φράσεις, των φράσεων, για να γίνουν οι προτάσεις, των προτάσεων, για να γίνουν οι περίοδοι του λόγου κ.ο.κ., ως την παράγραφο και ώσπου να ολοκληρωθεί το κείμενο. Αφορά, δηλαδή, η συνοχή τους λογικούς τρόπους με τους οποίους αρθρώνονται μεταξύ τους τα γλωσσικά στοιχεία, ώστε να παραχθεί συνεχής λόγος. Κι αυτό δεν είναι ασήμαντο. Όταν δεν υπάρχει συνοχή, όταν δεν υπάρχουν στέρεοι αρμοί και αρθρωτές, για να αρθρωθούν τα μέλη ενός γλωσσικού συνόλου, τότε δεν υπάρχει και λόγος. Άλλωστε η λέξη λόγος σημαίνει μαζί με τη γλωσσική έκφραση και τη λογική κατάταξη των μερών, για να συναχθεί το όλον.
- Στη διόρθωση της επόμενης γραπτής έκθεσης προτείνεται να προσεχθεί ιδιαίτερα η συνοχή του κειμένου, η οποία μπορεί να αποτελέσει τη βασική παράμετρο για την αξιολόγησή της.

Ασκήσεις στην τάξη:

- Ασκήσεις στη σ. 323 «Δείτε πώς... κείμενο» και σ. 327 «Να αποκαταστήσετε... απαραίτητο». (Να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή η άσκηση αυτή στην τάξη)
- Τη δεύτερη ώρα να συζητηθούν μερικά από τα θέματα της θεματικής ενότητας «Το κωμικό και η σημασία του γέλιου», σ. 314-321, π.χ. τα θέματα της σελ. 320-321.

5^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο)

Θα δοθεί στους μαθητές ένα σατιρικό κείμενο ή ένα αφηγηματικό κείμενο για το γέλιο στη ζωή μας και θα ζητηθεί επεξεργασία του κειμένου, περιλήψη και σύνταξη ενός κειμένου αφήγησης που εμπεριέχει κωμικά επεισόδια. Οι μαθητές πρέπει στην αφήγησή τους: α) να δώσουν πληροφορίες για τον τόπο, το χρόνο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια ενός συμβάντος, β) να καθορίσουν τον αφηγητή, την οπτική γωνία της αφήγησης κτλ., γ) να παρεμβάλουν περιγραφές και διαλόγους κτλ., για να ζωντανέψει η αφήγηση.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Το γέλιο» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι».

- Με το κλείσιμο της ενότητας «Αφήγηση» μπορεί να δοθεί συνολική άσκηση για εφαρμογή, να γράψουν δηλ. οι μαθητές μια αφήγηση για ένα πραγματικό ή φανταστικό γεγονός. Θα μπορούσαν π.χ. να γρά-

ψουν: α) την αφήγηση μιας εκδρομής με αφορμή τη διδασκαλία του κειμένου «Ταξίδι με τον Έσπερο», που περιλαμβάνεται στα Κ.Ν.Λ., ή β) την αφήγηση ενός περιστατικού από τη ζωή του παππού / γιαγιάς, σ. 298, ή γ) το χρονικό μιας ημέρας στο μέλλον, σ. 301.

ΤΑΞΗ Β΄

Γενικές παρατηρήσεις

- Είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι μπορεί ο καθηγητής να ξεκινήσει τη διδασκαλία από την Ενότητα «Σημειώσεις-Περίληψη» για να κατανοήσουν και να ασκηθούν οι μαθητές στον λιτό και περιεκτικό λόγο. Μπορεί, όμως, να διδαχτούν παράλληλα οι ενότητες «Σημειώσεις-Περίληψη» και «Είδηση» όπως προτείνεται στην αρχή της ενότητας «Σημειώσεις-Περίληψη».
- Πρέπει να γίνει προγραμματισμός της διδασκαλίας ώστε να διδαχτεί και η ενότητα «Παρουσίαση-Κριτική» γιατί αποτελεί οργανικό μέρος της διδακτέας-εξεταστέας ύλης.
- Οι ώρες που προτείνονται για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας είναι 36. Οι υπόλοιπες θα διατεθούν για τη διόρθωση των γραπτών των μαθητών στην τάξη.

Ι ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. Γενικοί Στόχοι

- Να ασκηθούν οι μαθητές στην αφαιρετική διαδικασία με την οποία κρατούμε τα ουσιώδη και παραλείπουμε τα επουσιώδη και δευτερεύοντα, ανάλογα φυσικά με τον σκοπό για τον οποίο εργαζόμαστε.
- Να κατακτήσουν ένα λόγο σαφή και νοηματικά πυκνό, οξύνοντας παράλληλα την κριτική τους ικανότητα.

2. Τα μέρη της ενότητας

- Η ενότητα χωρίζεται σε 2 μέρη: το πρώτο μέρος (I) ασχολείται με τις «Σημειώσεις» και το δεύτερο (II) με την «Περίληψη».
- Στο I μέρος οι μαθητές ασκούνται στην επισήμανση εκείνων των λέξεων – φράσεων, οι οποίες θα τους οδηγήσουν στο ουσιώδες που θα καταγραφεί στις σημειώσεις (συστηματικά στοιχεία παραγράφου, λέξεις – κλειδιά, πλαγιότιτλοι κτλ.). Επίσης μαθαίνουν να διακρίνουν τη λογική οργάνωση ενός κειμένου, εντοπίζοντας τις διαρθρωτικές λέξεις του και οργανώνοντας το διάγραμμά του.
- Στο II μέρος οι μαθητές καλούνται να προχωρήσουν στη λογική σύνδεση των σημειώσεων (ή στην ανάπτυξη του διαγράμματος), για να παρουσιάσουν τα βασικά σημεία από προφορικό ή γραπτό λόγο σε ένα συνεχές κείμενο αυτή τη φορά, σε μια περίληψη.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δώρο)

Ι. ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Α. Σημειώσεις από γραπτό λόγο

Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο.

- α) εντοπίζω τα κύρια συστατικά της παραγράφου
- β) παρουσιάζω παραλλαγές σημειώσεων από την ίδια παράγραφο
- γ) χρησιμοποιώ τον πλαγιότιτλο της παραγράφου, για να κρατήσω σημειώσεις
- δ) επισημαίνω τις διαρθρωτικές λέξεις (σ. 216 – 224)

Επισημάνσεις

- Αφού γίνει σύντομα λόγος για τους τρόπους καταγραφής ενός γεγονότος, μιας πράξης, ενός επιστημονικού πειράματος κτλ (μαγνητοφώνηση, φωτογράφιση, φωτοτύπηση κ.α.), τονίζεται ιδιαίτερα ότι το μέσον (τρόπος) που χρησιμοποιούμε είναι ανάλογο με τον σκοπό για τον οποίο γίνεται η καταγραφή (σ. 216 α, β).
- Στην ερώτηση (γ) οι μαθητές μπορούν να απαντήσουν στην τάξη ή να δοθεί η ερώτηση ως άσκηση για το σπίτι. Να επισημανθούν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του κάθε μέσου καταγραφής, όπως οικονομία χρόνου, κριτική ικανότητα, έλλειψη πληρότητας, ακρίβειας κ. α.).
- Πριν γίνει η επεξεργασία του κειμένου της σ. 217 μπορεί να γίνει σύντομη αναφορά στα κύρια συστατικά της παραγράφου όπως αναφέρονται στη σ. 219 (θέμα και σημαντικές λεπτομέρειες). Ακόμη μπορεί να γίνει λόγος για τις λέξεις κλειδιά της παραγράφου, οι οποίες αποτελούν και τα κύρια συστατικά της.

Δομή της παραγράφου

- α) θεματική περίοδος
- β) σχόλιο και λεπτομέρειες, αποδεικτικό υλικό
- γ) κατακλείδα (επίλογος)

- Στο κείμενο της σ. 217 οι μαθητές μπορούν να δουλέψουν στην τάξη κατά παράγραφο, υπογραμμίζοντας τις λέξεις κλειδιά. Στο τέλος μπορεί να γίνει μια σύγκριση αρχαίου θεάτρου με το σύγχρονο (ιδιαίτερα χαρακτηριστικά), όπως: (το αρχαίο θέατρο ήταν κρατική υπόθεση, ενώ σήμερα η παρακολούθηση μιας θεατρικής παράστασης είναι συνήθως υπόθεση ιδιωτική. Ακόμη να εντοπιστεί και μια άλλη διαφορά που αφορά στο χαρακτήρα των έργων. Στο αρχαίο θέατρο ο χαρακτήρας ήταν εφήμερος και ανεπανάληπτος, ενώ σήμερα τα έργα προορίζονται εξαρχής για πολλές επαναλήψεις).
- Γίνεται, επίσης, αναφορά στις διαρθρωτικές λέξεις (σ. 223 – 224) και στο ρόλο τους στη συνοχή του κειμένου.

Εργασία για το σπίτι-Παραγωγή γραπτού λόγου

- Δίνεται η άσκηση της σελ. 222 «Στη δεύτερη παράγραφο ... προηγουμένως» ζητώντας επιπλέον να επιλεγεί και ένας πλαγιότιτλος.
- Εναλλακτικά, μπορεί να δοθεί η ομαδική εργασία της σ. 224 «Να χωριστεί ... δεν το διδάχτηκε συστηματικά». Στην περίπτωση αυτή οι ομάδες θα είναι περισσότερες από δύο και θα ασχοληθούν άλλες με τις συνοπτικές και άλλες με τις αναλυτικές σημειώσεις.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις.
- Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου.

B. (α, β) Σημειώσεις από προφορικό λόγο (σ. 224 – 234)

Επισημάνσεις

- Το κείμενο της σ. 225 «Τεχνική και εκπαίδευση» διαβάζεται στην τάξη. Οι μαθητές καλούνται να χωρίσουν τις νοηματικές ενότητες και στη συνέχεια συμπληρώνεται ο πίνακας της σ. 227 (παράγραφοι – πλαγιότιτλοι νοηματικών ενότητων).
- Στις σημειώσεις από προφορικό λόγο δεν μπορεί φυσικά να μιλήσει κανείς για σημειώσεις κατά παράγραφο. Τα κύρια σημεία πρέπει να επισημανθούν από το λόγο με τη βοήθεια των μερών του όπως τα παρουσιάζει ο ομιλητής (τον πρόλογο – το κύριο μέρος κτλ) και με την επισημάνση των διαρθρωτικών λέξεων, και να καταγραφούν με τις σημειώσεις. Άσκηση στις σημειώσεις από προφορικό λόγο μπορεί να γίνει σε διάφορα μαθήματα κατά την παράδοση του καθηγητή, όπως ορίζεται και στην ασκ.σ. 233 «Να κρατήσετε σημειώσεις ... τα κύρια σημεία.»
- Το κείμενο της σ. 228 «Κράτος και Νεοέλληνες» διαβάζεται στην τάξη και γίνεται επεξεργασία του. Εντοπίζεται το νοηματικό κέντρο κάθε παραγράφου και παράλληλα μελετάται (συμπληρώνεται) ο πίνακας της σ. 232 (το διάγραμμα του κειμένου).

A. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

- Άποψη ηλικιωμένου δημοσίου υπαλλήλου με μακροχρόνια θητεία στην κρατική υπηρεσία για το κράτος.

B. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

- Απόδειξη

Αδιαφορία και εχθρότητα απέναντι στο κράτος (παραδείγματα)

- Ερμηνεία

1^η τάση αναρχισμού στους Έλληνες;

2^η λανθάνουσα εχθρότητα προς το κράτος που οφείλεται σε αίτια όπως:

- ιστορικά

- κακοδαιμονία της φυλής, που διαιωνίζεται
- ψυχολογικά
- επιβολή ξενόφερτων διοικητικών και πολιτισμικών θεσμών
- παγκόσμια κρίση της έννοιας του Κράτους.

Γ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

- Οι Έλληνες δεν ήταν «νοικοκυραίοι» στον τόπο τους.

Εργασία στο σχολείο - Παραγωγή γραπτού λόγου(μία ώρα)

Να δοθεί ένα κείμενο στους μαθητές από το βιβλίο «Θεματικοί κύκλοι» Λυκείου» και να ζητηθεί να κάνουν το διάγραμμά του όπως αυτό του κειμένου «Κράτος και Νεοέλληνες».

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- Εναλλακτικά, μπορεί να γίνει σε ομάδες η άσκηση της σ.234 «Να χωριστείτε σε ομάδες ... και θα δικαιολογήσει την κρίση της.» Η άσκηση μπορεί να γίνει και στην τάξη με την παρακολούθηση μαγνητοσκοπημένης ομιλίας.

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3^ο δίωρο)

II. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

A. Περίληψη γραπτού λόγου, σ. 234-237

B. Περίληψη προφορικού λόγου, σ. 237 – 239

Γ. Θέματα για συζήτηση και έκφραση – έκθεση, σ. 239 – 240

Επισημάνσεις

- Γίνεται η σύγκριση των δύο περιλήψεων (A, B) του ίδιου κειμένου (σ. 235)
Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η συνοπτική περίληψη βασίζεται στη σύνδεση των πλαγιότιτλων των παραγράφων και στα σημαντικά σημεία της καθεμιάς. Ο σκοπός για τον οποίο γράφτηκε η περίληψη (συνοπτική) καθορίζει και το πλήθος των πληροφοριών που αυτή περιλαμβάνει.
- Για τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μια περίληψη διαβάζονται οι χρήσιμες πληροφορίες (σ. 236) και υπογραμμίζεται η διαφορά ύφους της μιας από την άλλη. Όταν η περίληψη ενός κειμένου γίνεται από τον ίδιο τον συγγραφέα, τότε αυτός χρησιμοποιεί παθητική σύνταξη, για να αποφύγει την αναφορά στο άτομο του. Παθητική σύνταξη προτιμάται και στην περίπτωση κατά την οποία ενδιαφέρει το ίδιο το κείμενο και το περιεχόμενό του και όχι ο συγγραφέας. Το ύφος της παθητικής σύνταξης είναι απρόσωπο.
- Η σύνταξη μιας περιλήψης μπορεί να συνδεθεί γενικότερα και με άλλα μαθήματα, π.χ. με την Ιστορία, με τη Βιολογία κτλ. Στο κεφάλαιο που διδάσκεται στο αντίστοιχο μάθημα μπορεί να ζητηθεί ο πλαγιότιτλος της κάθε παραγράφου και οι αντίστοιχες λέξεις - κλειδιά, και να γραφτεί περίληψη συνοπτική ή εκτενής, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης και με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μαθήματος.

- Η περίληψη προφορικού λόγου εστιάζει την προσοχή των μαθητών στην περίληψη από συζήτηση.
- Γίνεται αναφορά στις σημειώσεις από προφορικό λόγο (όπως αυτές αναφέρθηκαν κατά τη 2^η διδακτική ενότητα).
- Στη σελίδα 238 «Να παρατηρήσεις τη διάταξη του κειμένου σε παραγράφους ... σε κάθε περίπτωση» μπορεί να τονιστεί η χρήση του κόμματος σε κάθε περίπτωση αλλά και των άλλων σημείων στίξης, π.χ.
  - οι αυτούσιες φράσεις ενός ομιλητή «κλείνονται» σε εισαγωγικά
  - το κόμμα χωρίζει τις κύριες από τις δευτερεύουσες προτάσεις ή και τις παρενθετικές

Ασκήσεις στην τάξη

- σ.236 «Να συνεχίσετε ... συνοπτική περίληψη» (β)
- σ. 236 «Ποια διαφορά παρατηρείτε ... μια περίληψη» (4)
- σ. 238 «Να παρατηρήσεις τη διάταξη ... σε κάθε περίπτωση»

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 236 «Να γράψετε δύο περιλήψεις... (300 περίπου λέξεις)» .

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο)

Θέματα για συζήτηση και παραγωγή γραπτού λόγου.

- Ο κύκλος αυτός ασχολείται με θέματα που αφορούν τη λακωνικότητα στο λόγο, τη χρήση συντομογραφιών και γενικότερα την οικονομία χρόνου στη γλωσσική επικοινωνία.
- Προτείνεται:

Να δοθεί ένα κείμενο (σχετικό υπάρχει και στο βιβλίο με τη μορφή συνέντευξης) για τη συχνή χρήση αρκτικόλεξων (συντομογραφιών) στην εποχή μας. Να ζητηθεί αρχικά η περίληψη του κειμένου. **Να αξιοποιηθεί υλικό από το βιβλίο «Θεματικοί κύκλοι» κυρίως από την θεματική ενότητα «Γλώσσα, λόγος και διάλογος»**

- Μπορεί, επίσης, να ζητηθεί σύνταξη ενός κειμένου έως 500 λέξεις με την εξής διατύπωση: Συμμετέχεις σε μια επιτροπή της Βουλής των Εφήβων όπου, εκτός των άλλων, συζητάτε το θέμα της συχνής χρήσης αρκτικόλεξων (συντομογραφιών) στην εποχή μας. Αφού παρουσιάσεις το φαινόμενο με συγκεκριμένα παραδείγματα, να εξηγήσεις τους λόγους δημιουργίας του και να απαντήσεις στις ανησυχίες κάποιων συνομιλητών σου για τις επιπτώσεις του.

– Εναλλακτική πρόταση

- Η 1^η διδακτική ενότητα από τις «Σημειώσεις – Περίληψη», όπως ορίστηκε πιο πάνω, μπορεί να διδαχτεί σε συνδυασμό με την ενότητα «Είδηση» συγκεκριμένα, μετά την 1^η διδακτική ενότητα της «Είδησης» που αφορά το γεγονός και το σχόλιο.
- Η 2^η διδακτική ενότητα από τις «Σημειώσεις – Περίληψη» και ειδικότερα το διάγραμμα, μπορεί να διδαχτεί μετά το τέλος της «Είδησης» και πριν αρχίσει η διδασκαλία των «Βιογραφικών ειδών».
- Η 3^η διδακτική ενότητα μπορεί να διδαχτεί σε συνδυασμό με την «Πα-

ρουσίαση – Κριτική». Να γραφούν, δηλαδή, περιλήψεις για διάφορους σκοπούς (σύντομες ή εκτεταμένες) από κείμενα της «Παρουσίασης – Κριτικής», π.χ. από το κείμενο του Ν. Παπανδρέου «Ειρήνη», σ.174-177.

Η αξιολόγηση της περίληψης κειμένου (25 μονάδες)

Η περίληψη δεν είναι ξεχωριστό γραμματειακό είδος αλλά ένας τρόπος συνοπτικής απόδοσης προϋπάρχοντος κειμένου δια της οποίας επιδιώκεται:

- α) Η κατανόηση του κειμένου.
  - β) Η πληροφόρηση των άλλων με λιτό και σαφή τρόπο για το περιεχόμενο του κειμένου.
  - γ) Η διάκριση του αναγκαίου από το περιττό τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη γλώσσα του κειμένου.
  - δ) Η δόμηση ενός νέου κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα.
- Άρα η αξιολόγηση της περίληψης στις εξετάσεις του Ενιαίου Λυκείου είναι σκόπιμο να συνεξετάσει τρεις παραμέτρους:
- α) το περιεχόμενο της περίληψης
  - β) τη γλώσσα και το ύφος
  - γ) τη δομή του περιληπτικού κειμένου.

1. Το περιεχόμενο της περίληψης (0-12μονάδες)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου του κειμένου.
- Η επιλογή των σημαντικών ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
- Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.

Αδυναμίες στο περιεχόμενο θεωρούνται:

- Αδυναμία κατανόησης ή απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.
- Επιλογή δευτερευουσών ιδεών-πληροφοριών σε βάρος των κύριων-σημαντικών.
- Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.

2. Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης (έκφραση) (0-8 μονάδες)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (πληροφοριακό ύφος).
- Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου μέσα από διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κτλ.).
- Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.

Αδυναμίες στη γλώσσα και το ύφος θεωρούνται:

- Η αξιολόγηση με την άσκηση άμεσης ή έμμεσης κριτικής-σχολιασμού στις ιδέες-πληροφορίες του κειμένου.
- Η αυτούσια-στείρα μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στη περίληψη.
- Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού της νέας ελληνικής στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, ασάφειες, έλλειψη ακριβολογίας κτλ.).

3. Η δομή του περιληπτικού κειμένου (0-5 μονάδες).

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

- Η ικανότητα παρακολούθησης ή αναδιοργάνωσης της δομής του αρχικού κειμένου και η παρουσίαση με λογική ακολουθία των βασικών ιδεών.
- Η σύνταξη ενός κειμένου με ομαλή ροή και συνοχή.
- Η επιτυχής χρήση των διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων.

Αδυναμίες στη δομή θεωρούνται:

- Η τυποποιημένη μεταφορά της πορείας του αρχικού κειμένου που οδηγεί σε μακροσκελή περίληψη.
- Η άτακτη παράθεση των ιδεών-πληροφοριών του κειμένου.
- Η έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας μεταξύ των μερών-προτάσεων της περίληψης.

4. Γενική θεώρηση

Η προσπάθεια για αξιολόγηση της περίληψης με την αναλυτική μέθοδο και την πρόσθεση των επιμέρους βαθμών δεν είναι αρκετή. Χρειάζεται μια συνολική θεώρηση του γραπτού πριν την τελική βαθμολογία. Άλλωστε περιεχόμενο, μορφή (έκφραση) και δομή ουσιαστικά δεν διαχωρίζονται. Στη συνολική θεώρηση της περίληψης θα συνεκτιμηθούν για την τελική βαθμολογία όλα τα κριτήρια από την πρωτοτυπία στη συγκρότηση και το ύφος έως την εικόνα του γραπτού (καθαρογραμμένο κείμενο, ευανάγνωστη γραφή).

Συμπληρωματικές διευκρινίσεις

1. Η έκταση της περίληψης εξαρτάται από το είδος, το μέγεθος και τη δομή του δοθέντος κειμένου. Γι' αυτό καθορίζεται κάθε φορά η ποσότητα της περίληψης σε λέξεις (π.χ. 90-120 λέξεις) ώστε να υπάρχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί το κείμενο της περίληψης. Αυτό δε σημαίνει την αυστηρή καταμέτρηση των λέξεων από το βαθμολογητή αλλά την αξιολόγηση της ικανότητας του μαθητή να πυκνώσει-περιορίσει το κείμενό του σε συγκεκριμένα πλαίσια. (Ως υπέρβαση αυτών των ορίων θεωρείται η γραφή μιας περίληψης με είκοσι (20) περίπου λέξεις περισσότερες.) Ακόμα η περίληψη μπορεί να γρα-

φεί ως μία ενιαία παράγραφος ή να χωριστεί σε παραγράφους ανάλογα με το μέγεθος και το είδος του κειμένου.

2. Η περίληψη στα πλαίσια της Έκθεσης-Έκφρασης γράφεται για συγκεκριμένο σκοπό και έχει πάντα αποδέκτη. Γι' αυτό είναι καλό να αποφεύγεται η τυποποιημένη εκφώνηση «Να γράψετε την περίληψη του κειμένου» και να υιοθετούνται πιο αναλυτικές διατυπώσεις ενταγμένες σε επικοινωνιακό πλαίσιο σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας των φιλολογικών μαθημάτων 1998, σελ. 246 (Παράδειγμα: σε κυριακάτικη εφημερίδα δημοσιεύτηκε το παραπάνω άρθρο. Να ενημερώσετε την τάξη σας για το περιεχόμενό του γράφοντας μια περίληψη 100 λέξεων).
3. Η περίληψη στα πλαίσια του μαθήματος της Έκθεσης- Έκφρασης έχει πληροφοριακό χαρακτήρα οπότε η εισαγωγή της είναι προτιμότερο να ξεκινά με αναφορά στο συγγραφέα ή στο κείμενο, όπως προτείνεται στο βιβλίο Έκθεση- Έκφραση Β' Λυκείου σελ. 235-236. Μια εισαγωγή κατευθύνει από τις ιδέες-πληροφορίες του κειμένου είναι και αυτή αποδεκτή με τη λογική ότι ο μαθητής ταυτίζεται με το συγγραφέα του κειμένου ο οποίος επιχειρεί να πυκνώσει το κείμενό του.

II. Η ΕΙΔΗΣΗ

Γενικοί στόχοι

- Να αναπτύξουν οι μαθητές, με την προσέγγιση της δημοσιογραφικής είδησης, την ικανότητα να αφηγούνται με συντομία, σαφήνεια και ακρίβεια.
- Να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στα μέσα ενημέρωσης. Ειδικότερα να ασκηθούν στη διάκριση του γεγονότος από το σχόλιο σε μια είδηση, ώστε να εξοικειωθούν με την αποκωδικοποίηση και την ερμηνεία των πληροφοριών τις οποίες δέχονται από τον Τύπο και τα άλλα μέσα ενημέρωσης.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δίωρο)

- Το γεγονός και το σχόλιο στην είδηση, σ.14
- Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης, σ.18
- Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο στην είδηση, σ.21
- Λεξιλόγιο σχετικό με την είδηση και το σχόλιο, σ.23

Επισημάνσεις:

- Στην ενότητα αυτή η διδασκαλία αποβλέπει κυρίως στη διάκριση του σχόλιου από το γεγονός σε μια είδηση, με στόχο να καταστούν οι μαθητές υποψιασμένοι δέκτες αλλά και αποτελεσματικοί πομποί μιας είδησης. Αυτό σημαίνει:
  - α) να διαμορφώνουν **ως δέκτες** μια κριτική στάση απέναντι στα μηνύματα / ειδήσεις που δέχονται, είτε πρόκειται για τη δημοσιο-

γραφική είδηση είτε (πρόκειται) για κάθε άλλη πληροφόρηση.

β) να είναι σε θέση **ως πομποί** να μεταδίδουν υπεύθυνα, με ακρίβεια και αντικειμενικότητα ένα νέο (μια είδηση), αποφεύγοντας τη σύγχυση ανάμεσα στο γεγονός και στο σχόλιο, σύγχυση που μπορεί να παραπλανήσει το δέκτη του μηνύματος.

- Είναι χρήσιμο, καθώς οι μαθητές θα συζητούν σχετικά με το γεγονός και το σχόλιο, να αντιληφθούν παράλληλα και την πολυσημία των λέξεων αυτών, όπως δίνεται στη σ.23, «λεξιλόγιο».
- Στο κεφάλαιο «και η στίξη είναι σχόλιο, σ. 18 σε ορισμένα παραδείγματα η στίξη είναι δυνατόν να αποδοθεί με περισσότερους από έναν τρόπους` π.χ. στο παράδειγμα «σκοτώνουν τις φώκιες... πριν γεράσουν» εκφράζεται αποδοκimasία αλλά πιθανόν και αγανάκτηση, στα δύο τελευταία παραδείγματα ειρωνεία και αμφισβήτηση, κ.ο.κ. Οι μαθητές πρέπει να αντιληφθούν τη δυνατότητα αυτή για πολλαπλή ερμηνεία των σημείων της στίξης, και να συζητήσουν το ρόλο που παίζουν τα σημεία στίξης για την απόδοση του προφορικού λόγου με ένα γραπτό κείμενο (βλ. και ενότητα «Ο Λόγος», Έκφραση - Έκθεση Α΄ Λυκείου).

Ασκήσεις στην τάξη:

Προτείνονται:

- σ.15 «Να παρατηρήσετε τα παρακάτω αποσπάσματα ειδήσεων ... με το σχόλιο». «Να επιλέξετε δύο αποσπάσματα ... διατύπωση του αποσπάσματος».
- σ.18 «Να παρατηρήσετε τα παρακάτω παραδείγματα ... στην κάθε περίπτωση».
- σ.18 «Να αποδοθεί λεκτικά .... φράσεις».
- σ.21 «Να διαβάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα ... συμβαίνει το αντίθετο»
- σ. 24 (λεξιλογικές ασκήσεις) ασκ. 3 και ασκ. 5. Καλό θα είναι οι μαθητές να χρησιμοποιούν λεξικό.

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου:

- άσκ. σ.18 «Να γράψετε πέντε σύντομες ειδήσεις ... σημεία στίξης»
  - άσκ. σ.22 «Να γράψετε σε δύο παραγράφους ... τα σχόλια σας γι αυτό»
  - άσκ. σ. 24-25 Από την ασκ. 8 «Σχηματίστε φράσεις...τα αποτελέσματα» να σχηματιστούν φράσεις με τα ακόλουθα ΟΣ: το ραδιόφωνο, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ο μετεωρολόγος, Η Εταιρεία Λογοτεχνών, Η διευθύντρια.
  - άσκ. σ. 24 ασκ.6 ή 7
- (Ο καθηγητής επιλέγει από τις παραπάνω ασκήσεις)
- Αν οι μαθητές αποφασίσουν να ασχοληθούν με την «Ομαδική εργασία» σ. 19, καλό θα είναι να αρχίζουν να την προετοιμάζουν, ώστε να την παρουσιάσουν σε κάποιο από τα επόμενα δώρα.

- Είναι χρήσιμο το σχολείο, ή ο καθηγητής, να δημιουργήσει ένα αρχείο εφημερίδων.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- Οργάνωση του λόγου, σ.26 – 32(1^η ώρα)
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση (πληροφόρηση, δημοσιογραφία, τύπος), σ.32-44.

Επισημάνσεις:

- Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου.
Πρέπει να σημειωθεί ότι, ενώ η δημοσιογραφική είδηση, ως είδος λόγου, δε χρησιμοποιεί το παράδειγμα, συνιστά ωστόσο ένα πλούσιο και ποικίλο πληροφοριακό υλικό σχετικά με την επικαιρότητα, από το οποίο μπορεί κάποιος να αντλήσει διάφορα παραδείγματα, για να διασαφηνίσει ή να υποστηρίξει την άποψή του. Αυτός ήταν, άλλωστε, ο λόγος για τον οποίο κρίθηκε σκόπιμο να διδαχτεί η χρήση του παραδείγματος στην ενότητα αυτή.
- Οι μαθητές μπορούν να ασκηθούν στη χρήση του παραδείγματος και σε άλλα μαθήματα εκτός από το γλωσσικό (π.χ. στην Ιστορία), αναπτύσσοντας ευρύτερα κείμενα με παράδειγμα και με περιεχόμενο ανάλογο με το αντικείμενο του μαθήματος.
- Φυσικά, είναι προτιμότερο να βρεθούν κατάλληλα κείμενα με σχόλια για ειδήσεις που αφορούν την πρόσφατη επικαιρότητα.
- Γενικά, θα πρέπει να τονιστεί ότι η ενότητα παρακολουθεί το σφυγμό της εποχής, που είναι μια εποχή πληροφόρησης. Δεδομένου ότι η ζωή της «είδησης» είναι εφήμερη, είναι ανάγκη για τη διδασκαλία της ενότητας να ανανεώνει ο καθηγητής το διδακτικό υλικό με αποκόμματα από τον τύπο (ειδήσεις, άρθρα και σχόλια) που αναφέρονται σε θέματα επίκαιρα και ενδιαφέροντα για τους μαθητές. Η συλλογή των αποκομμάτων, εξάλλου, μπορεί να ανατεθεί σε ομάδες μαθητών, οι οποίες θα αναλάβουν την ενημέρωση της τάξης σχετικά με θέματα που αφορούν τους νέους - όπως προτείνεται, άλλωστε, και στην ομαδική εργασία της σ.19. Τα αποκόμματα αναρτώνται στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης και στη συνέχεια συγκεντρώνονται σε φακέλους κατά κατηγορίες, π.χ. οικολογικά, αθλητικά, καλλιτεχνικά κτλ. Από το αρχείο αυτό οι μαθητές μπορούν να αντλούν πληροφορίες και ιδέες για τις διάφορες εργασίες τους.

Ασκήσεις - εργασίες για την τάξη: Στο τέλος της 1^{ης} ώρας θα δοθεί γραπτή άσκηση για την ανάπτυξη μιας παραγράφου με παραδείγματα. Προτείνονται:

- άσκ.σ.27 « Να αναπτύξετε με παραδείγματα την παρακάτω θέση ... ιδιαίτερα στα παιδιά».

Εναλλακτικά μπορεί να δοθεί μία από τις ασκήσεις της σ.28.

Ασκήσεις - εργασίες για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου:

- άσκ. σ.29 «Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο ... πολλών παραδειγ-

μάτων;».

- άσκ. σ.44 «Πώς θα θέλατε ένα περιοδικό ... και στην οργάνωση της ύλης του». Να γράψετε ένα κείμενο έως 300 λέξεις.

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3^ο δίωρο)- Παραγωγή γραπτού λόγου

Θα δοθεί ένα σύγχρονο άρθρο σχετικό με τη δημοσιογραφία ή την παραπληροφόρηση από τα ΜΜΕ ή το ρόλο του Τύπου. Θα ζητηθεί επεξεργασία του κειμένου μέσα από ερωτήσεις και παραγωγή γραπτού λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο. π.χ. Έχεις διαπιστώσει ότι ορισμένες φορές τα ΜΜΕ διαστρεβλώνουν τα γεγονότα και επιδιώκουν να παραπλανήσουν την κοινή γνώμη. Σε μια επιστολή σου προς τον Υπουργό Τύπου να παρουσιάσεις την κατάσταση και να προτείνεις τη λήψη μέτρων.

Προτείνεται να αξιοποιηθεί κείμενο από την ενότητα «Μέσα μαζικής επικοινωνίας» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι Λυκείου».

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο)

- Η οργάνωση της είδησης, σ.45-48
- Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση, σ. 48-51
- Ο τίτλος της είδησης, σ.51-55

Επισημάνσεις:

- Όπως τονίστηκε και προηγουμένως, στην ενότητα «είδηση» οι μαθητές ασκούν κατεξοχήν την αφηγηματική τους ικανότητα, καθώς εξοικειώνονται με τους δημοσιογραφικούς κανόνες που προσδιορίζουν το αφηγηματικό περιεχόμενο της είδησης και την αφηγηματική πράξη, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο γράφεται μια είδηση.
- Συγκεκριμένα, σχετικά με την «οργάνωση της είδησης»: αναφορικά με το περιεχόμενο της είδησης, οι μαθητές κατανοούν ότι, ως αποδέκτες μιας είδησης, πρέπει να αντλούν και, ως αφηγητές, να μεταδίδουν τις απαραίτητες πληροφορίες για τον τόπο, τα πρόσωπα και τα πιθανά αίτια ενός συμβάντος. Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται και παρουσιάζεται αυτό το περιεχόμενο / πληροφορίες, οι μαθητές καθοδηγούνται από τη δημοσιογραφική τεχνική της ανεστραμμένης πυραμίδας. Η προσέγγιση αυτής της τεχνικής τους βοηθάει, ως αναγνώστες, να κάνουν οικονομία χρόνου, όταν διαβάζουν εφημερίδα, και τους ασκεί, ως αφηγητές, να διακρίνουν το ουσιώδες από το επουσιώδες, να ιεραρχούν και τελικά να εκθέτουν με την ανάλογη έμφαση τις πληροφορίες που διαθέτουν για τα γεγονότα.
- Σχετικά με την οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση:
Οι μαθητές, με την προσέγγιση της τεχνικής της ανεστραμμένης πυραμίδας, αντιλαμβάνονται με απτό τρόπο την έννοια της οπτικής γωνίας. Έτσι εμποδώνουν όσα διδάχτηκαν σχετικά με την οπτική γωνία στην ενότητα «Αφήγηση», και μαθαίνουν να εστιάζουν την αφήγησή τους σ' αυτό που θεωρούν κάθε φορά σημαντικό για το σκοπό που επιδιώκουν.

- Πρέπει να τονιστεί ότι στις σελ. 46-7 περιέχονται οι πιο σύνθετες αλλά και σημαντικές ασκήσεις της ενότητας, οι οποίες ζητούν από το μαθητή να εφαρμόσει στην πράξη όλα όσα έμαθε προηγουμένως για τη γραφή μιας είδησης. Γι' αυτό το λόγο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις ασκήσεις αυτές.

- Σχετικά με τον τίτλο της είδησης:

Οι μαθητές παρατηρούν τη γλώσσα του τίτλου (λεξιλόγιο, σύνταξη, στίξη, ύψος) και τη συσχετίζουν με τη λειτουργία του να συνοψίζει με λίγες λέξεις το περιεχόμενο της είδησης και να ελκύει τον αναγνώστη κεντρίζοντας την περιέργειά του ή προκαλώντας την έκπληξή του. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές εμπεδώνουν όσα διδάχθηκαν στην ενότητα «Γλώσσα. Γλωσσικές ποικιλίες» για τη σχέση ανάμεσα στην επιλογή της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας και τον επιδιωκόμενο σκοπό. Εξάλλου με την άσκηση για τη γραφή τίτλων σε διάφορες ειδήσεις αναπτύσσεται ταυτόχρονα η εκφραστική και η κριτική ικανότητα των μαθητών, αφού, για να δώσουν έναν πετυχημένο τίτλο, πρέπει αναγκαστικά να διακρίνουν την ουσία της είδησης και να τη δώσουν με πυκνό και ελκυστικό λόγο.

- Η γραφή της είδησης, που προτείνεται ως εργασία για το σπίτι, είναι η πιο σύνθετη αλλά και η πιο σημαντική άσκηση όλης της ενότητας. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί να δοθεί η άσκηση - ορισμένοι από αυτούς δίνονται στη σ. 50-51. Συγκεκριμένα, η άσκηση μπορεί να δοθεί:

1. Ως ατομική ή ομαδική εργασία με στόχο τη γραφή είδησης / ειδήσεων που αφορά/ούν πραγματικά γεγονότα που συνέβησαν πρόσφατα στο σχολείο ή στην περιοχή, βλ. ασκ. σ.51 «Να χωριστείτε σε ομάδες ... τα φύλλα σας».

2. Ως ατομική ή ομαδική εργασία με στόχο τη γραφή είδησης που αφορά επινοημένα / πλαστά γεγονότα. Στην περίπτωση αυτή προτείνεται:

α) να δοθούν στους μαθητές κάποιοι τίτλοι ειδήσεων και, με βάση κάποιον τίτλο, να υποθέσουν / επινοήσουν τα γεγονότα και να γράψουν την είδηση, βλ. ασκ. σ.50 «Να επιλέξετε τρεις από τους παρακάτω τίτλους ... φωτογραφίες από τον Τύπο»

β) να γίνει πρώτα μια άσκηση δραματοποίησης η οποία θα βοηθήσει τους μαθητές να επινοήσουν κάποια γεγονότα, και μετά θα είναι έτοιμοι να γράψουν την είδηση, βλ. ασκ. σ.51 «Να εργαστείτε σε ομάδες ... τη σχετική είδηση»

γ) να δοθούν στους μαθητές κείμενα που αναφέρονται σε επίκαιρα γεγονότα, για να αντλήσουν στοιχεία από αυτό και να γράψουν μια είδηση.

- **Ασκήσεις στην τάξη**

- σ.46 «Μπορείτε να πείτε ... οι άνθρωποι την εφημερίδα»

- σ.46 «Αντλώντας από το δημοσιογραφικό κείμενο ... τον πίνακα»

- σ.51 «Να συζητήσετε τη λειτουργία του τίτλου ... διαπιστώσατε»

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ.50 «Να επιλέξετε ... φωτογραφίες από τον Τύπο»
- σ.51 «Να χωριστείτε σε ομάδες ... τα φύλλα σας» (η άσκηση μπορεί να δοθεί ως ομαδική εργασία ή και ως ατομική άσκηση).

5^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5^ο δώρο)

- Συντακτικά στοιχεία στην είδηση, σ.55-61(1^η ώρα)
  - α) Η σειρά των λεκτικών συνόλων στη είδηση
  - β) Ενεργητική και παθητική σύνταξη στη είδηση
  - γ) Η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών στην είδηση
  - δ) Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση/ έκθεση, σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας (2^η ώρα)

Επισημάνσεις

- Με τα συντακτικά στοιχεία που καλούνται να παρατηρήσουν οι μαθητές επιχειρείται η σύνδεση της διδασκαλίας των μορφοσυντακτικών φαινομένων με τη σημασιολογία. Είναι σημαντικό να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι επιλογές στη σύνταξη και στη διατύπωση εξαρτώνται από το στόχο του πομπού και επηρεάζουν το νόημα και το ύφος του κειμένου· π.χ. επιλέγω τη διατύπωση με παραθέσεις, όταν στόχος μου είναι να μεταδώσω στον αναγνώστη ένα πλήθος πληροφοριών με συντομία· ή επιλέγω τη διατύπωση με ουσιαστικά και ρήματα και αποφεύγω τη χρήση επιθέτων, όταν στόχος μου είναι να μεταδώσω στον αναγνώστη συγκεκριμένες και όσο το δυνατόν «αντικειμενικές» πληροφορίες.

Γενικά, σε σχέση με την ενότητα «είδηση» προτείνονται οι παρακάτω δραστηριότητες:

- επίσκεψη των μαθητών σε χώρους εργασίας που σχετίζονται με τα ΜΜΕ (εφημερίδα, ραδιοφωνικό σταθμό, τηλεοπτικό σταθμό)·
- οργάνωση πολιτιστικής εκδήλωσης στο σχολείο με θέμα το ρόλο των ΜΜΕ·
- συλλογή σχολικών περιοδικών·
- έκδοση σχολικού εντύπου ή δημιουργία /σύνταξη ηλεκτρονικού εντύπου, δηλαδή σελίδας σχολικού περιοδικού, που προβάλλεται στο Internet για την επικοινωνία με μαθητές άλλων σχολείων (αυθεντικές επικοινωνιακές περιστάσεις για παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου).
- συμμετοχή των μαθητών σε ραδιοφωνική ή τηλεοπτική εκπομπή που ασχολείται με θέματα νεολαίας (αυθεντικές επικοινωνιακές περιστάσεις για παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου).
- άσκηση δραματοποίησης με ηχογράφηση υποθετικής ραδιοφωνικής εκπομπής ή με μαγνητοσκόπηση υποθετικής τηλεοπτικής εκπομπής· το προϊόν της δραστηριότητας (κασέτα) μπορεί να αξιοποιηθεί και στην επικοινωνία με άλλα σχολεία.

Ασκήσεις στην τάξη

- σ.55 «Να ξαναγράψετε την είδηση ... της προηγούμενης είδησης»*
- σ.57 «Να ξαναγράψετε τις προτάσεις ... την παθητική σύνταξη»*

***Οι ασκήσεις να γίνουν προφορικά (παρά τη διατύπωσή τους)**

- σ.57 «Με βάση τις πληροφορίες που σας δίνονται ... προσδιορίσμούς»
- σ.58 «Να ξαναγράψετε τα αποσπάσματα ... αντικειμενικές πληροφορίες»(Να απαντήσουν γραπτά οι μαθητές στην τάξη τα τελευταία 10 λεπτά)
- σ. 59 “Να σημειώσετε ... ρήματα”

Εργασία για το σπίτι

- Να γίνουν όλες οι ασκήσεις του λεξιλογίου για το χρόνο και να ελεγχθούν στην τάξη.
- Να προετοιμασθούν τρία (κατ’ επιλογήν του διδάσκοντα) από τα θέματα των σελ. 61 - 63.

6^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (6^ο δίωρο) - Παραγωγή γραπτού λόγου

Θα δοθεί ένα σύγχρονο άρθρο σχετικό με το ρόλο της υπερτελειοποίησης των ΜΜΕ (π.χ. δορυφορική και ψηφιακή τηλεόραση, διαδίκτυο) Θα ζητηθεί περίληψη ή επεξεργασία του κειμένου μέσα από ερωτήσεις και παραγωγή γραπτού λόγου σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Μέσα μαζικής επικοινωνίας» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι Λυκείου».

III. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ

Γενικοί στόχοι

- Η ενότητα «Βιογραφικά είδη», που εντάσσεται στην Αφήγηση, στοχεύει να ασκήσει τους μαθητές στον αφηγηματικό λόγο βιογραφικών ειδών.
- Οι σημαντικότεροι στόχοι της ενότητας είναι οι εξής:
  - Να ασχοληθούν οι μαθητές με ορισμένα βιογραφικά είδη που εξυπηρετούν τις θεωρητικές και πρακτικές ανάγκες της καθημερινής επικοινωνίας.
  - Να κατανοήσουν ότι σε κάθε βιογραφικό είδος χρησιμοποιείται διαφορετικό ύφος και γλωσσική ποικιλία, ανάλογα με το συγκεκριμένο είδος, το σκοπό του βιογράφου και το δέκτη στον οποίο αυτός απευθύνεται.
  - Να διαπιστώσουν, προσεγγίζοντας ποικίλα βιογραφικά είδη διαφόρων εποχών, τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο έργο, τη ζωή, το χαρακτήρα ενός ατόμου και την εποχή στην οποία αυτό ζει.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1^ο δίωρο)

- Βιογραφικά είδη, σ.70-71
- Βιογραφία / Μυθιστορηματική βιογραφία, σ.72
- Βιογραφικό σημείωμα: α) Τα γεγονότα και τα σχόλια σε ένα βιογρα-

φικό σημείωμα, β) Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος, σ.72-75

- Αυτοβιογραφικό σημείωμα: α) Σύγκριση ενός αυτοβιογραφικού σημειώματος με ένα βιογραφικό σημείωμα, β) Το έμμεσο σχόλιο στο αυτοβιογραφικό σημείωμα, σ.82-84.

Επισημάνσεις:

- Με την αναφορά στα βιογραφικά είδη και στη διάκριση των βιογραφικών ειδών, που παραστατικά δίνεται με τον πίνακα της σ.71, να τονιστεί ότι ως αφηγηματικά είδη, τα βιογραφικά μπορούν να ενταχθούν σε δύο κατηγορίες: στην πρώτη υπάγονται τα είδη που είναι αφηγήσεις πραγματικών γεγονότων (π.χ. τα απομνημονεύματα), ενώ στη δεύτερη τα είδη εκείνα που περιέχουν και πραγματικά και φανταστικά στοιχεία (π.χ. η μυθιστορηματική βιογραφία). Πάντως, σε κάθε περίπτωση, ανάλογα με το περιεχόμενο και το σκοπό για τον οποίο γράφεται το κάθε είδος (π.χ. για να πληροφορήσει, να μεταδώσει προσωπικές εμπειρίες κτλ.), χρησιμοποιείται και το κατάλληλο ύφος (επίσημο, οικείο, λογοτεχνικό, επιστημονικό κτλ.). Εξάλλου σε ορισμένα βιογραφικά είδη έχουμε παντογνωστική / μηδενική οπτική γωνία (π.χ. στη μυθιστορηματική βιογραφία), ενώ σε άλλα η αφήγηση γίνεται από την οπτική γωνία ενός προσώπου με περιορισμένη γνώση (εσωτερική εστίαση), όπως συμβαίνει π.χ. στα ημερολόγια.
- Για το κεφάλαιο βιογραφία / μυθιστορηματική βιογραφία, σ. 72, να διαβαστεί η βιογραφία του Αλ. Σβάιτσερ στο σπίτι.
- Η συστηματική διδασκαλία του «βιογραφικού σημειώματος» αποβλέπει στο να βοηθήσει τους μαθητές να επισημαίνουν και να διακρίνουν τα γεγονότα από τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα, να παρατηρούν τη δομή και το περιεχόμενο του, να συγκρίνουν δύο βιογραφικά σημειώματα και κυρίως να παράγουν οι ίδιοι λόγο. Να είναι δηλ. σε θέση να γράψουν ένα βιογραφικό σημείωμα, λαμβάνοντας υπόψη τους τις βασικές παραμέτρους της επικοινωνίας που είναι: ο σκοπός για τον οποίο γράφεται το βιογραφικό, ο δέκτης στον οποίο απευθύνεται, η οπτική γωνία της αφήγησης και η κατάλληλη γλωσσική ποικιλία. Αυτόν, άλλωστε, το στόχο εξυπηρετούν και οι μετασχηματιστικές ασκήσεις που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.
- Η «αυτοβιογραφία / μυθιστόρημα με αυτοβιογραφικά στοιχεία», σ.82, να διδαχτεί σε συνδυασμό με τα ΚΝΛ.
- Η διδασκαλία του «αυτοβιογραφικού σημειώματος» έχει ως σκοπό να δείξει με συγκριτικό τρόπο τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα και σε ένα βιογραφικό που γράφεται για το ίδιο πρόσωπο. Ένας δεύτερος στόχος του κεφαλαίου είναι να δημιουργήσει ευαίσθητους / υποψιασμένους αναγνώστες, ικανούς να αντιλαμβάνονται το έμμεσο σχόλιο σε ένα κείμενο, καθώς και τους λόγους για τους οποίους ένας συγγραφέας αποκαλύπτει ή αποκρύπτει ορισμένα στοιχεία από τη ζωή του.

- Η «σύγκριση δύο αυτοβιογραφικών σημειωμάτων», σ.84-85, να γίνει, εφόσον υπάρξει χρόνος.

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- σ. 72 «Ο αναγνώστης γοητεύεται ... να ανακαλύπτεις το συνάνθρωπό σου;» (αφού, όπως σημειώθηκε προηγουμένως, διαβαστεί το κείμενο του Αλ. Σβάιτσερ στο σπίτι).
- σ.72 «Να μελετήσεις ... το έργο του βιογραφούμενου»
- σ.73 «Ακολουθεί το διάγραμμα ... το υλικό του»
- σ. 82 «Να συγκρίνεις ... ή δε συμμετέχει στα γεγονότα»
- σ.83 «Σε ποια σημεία ... επιμελητή της έκδοσης»
- σ.84 «Μπορείς τώρα να υποθέσεις ... στοιχεία από τη ζωή του»

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- Λεξιλόγιο σ. 78 - 79.
- σ.80 «Να συγκεντρώσεις τα βιογραφικά στοιχεία ενός επώνυμου προσώπου ... τις προοπτικές του κτλ.» (350-400 λέξεις) ή
- σ.81 “να απαντήσετε γραπτά στο ερωτηματολόγιο” σε ενιαίο κείμενο έως 400 λέξεις.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2^ο δίωρο)

- Ο πρακτικός σκοπός του (αυτο)βιογραφικού σημειώματος, σ.86-88
- Τα απομνημονεύματα σ. 92-94
- Η συστατική επιστολή σ.98 - 100
- Το ημερολόγιο, σ.95 -98
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση - έκθεση, σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος, σ.89 - 91

Επισημάνσεις

- Με το (αυτό)βιογραφικό σημείωμα επιδιώκεται η προετοιμασία των μαθητών για τις πρακτικές ανάγκες της ζωής. Να είναι, δηλαδή, σε θέση οι μαθητές να προβάλουν σε ένα (αυτο)βιογραφικό σημείωμα τα στοιχεία εκείνα που είναι απαραίτητα, π.χ. για μια υποτροφία ή αργότερα, όταν βγουν στην αγορά εργασίας, για την κατάληψη μιας θέσης κτλ.
- Με τα θέματα για συζήτηση σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος επιχειρείται ένας ευρύτερος προβληματισμός των μαθητών σε ανάλογα θέματα που θα τους απασχολήσουν στη ζωή. Ειδικά η άσκηση δραματοποίησης επιτρέπει στους μαθητές να υποδυθούν διάφορους κοινωνικούς ρόλους, που ενδεχομένως θα αναλάβουν μελλοντικά στη ζωή τους, και τους δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν κάθε φορά την καταλληλότερη γλωσσική ποικιλία για να εκφραστούν. Έτσι «λύνεται» η γλώσσα και η σκέψη του νέου ανθρώπου.
- Η άσκ.2 της δραματοποίησης, σ.91, προϋποθέτει κάποια προετοιμασία των μαθητών. Εφόσον ορισμένοι μαθητές την επιλέξουν, θα προηγηθεί σύντομη συζήτηση με τον καθηγητή για τους ρόλους που θα

υποδυθούν, το χρόνο κτλ, και η δραματοποίηση θα γίνει στο επόμενο μάθημα.

- Στη συστατική επιστολή δεν είναι απαραίτητο να διατεθεί πολύς χρόνος· το σημαντικότερο είναι να προσέξουν και να κατανοήσουν οι μαθητές τον τόνο της συστατικής επιστολής (θερμό - ψυχρό - ουδέτερο) και το ύφος της (επίσημο και τυπικό).
- Στο ημερολόγιο να τονιστεί ο προσωπικός χαρακτήρας του είδους και η εσωτερική εστίαση. Επίσης να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ορισμένα ημερολόγια γράφονται για να διαβάζονται, π.χ. το ημερολόγιο του σχολείου. Να κατανοήσουν, ακόμη, ότι κάποια πρόσωπα γράφουν το ημερολόγιό τους έχοντας στο νου τους ότι είναι πολύ πιθανόν αυτό να διαβαστεί και από άλλους ή και να δημοσιευτεί - αυτό τους οδηγεί σε προσεγμένο ύφος, στην προβολή ορισμένων γεγονότων ή και στην απόκρυψη κάποιων άλλων γεγονότων.
- Στα απομνημονεύματα να τονιστεί ο προσωπικός χαρακτήρας του είδους και ότι δεν είναι ιστορία αλλά πηγή ιστορίας. **Να μελετηθεί απόσπασμα από τα «Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη» το οποίο υπάρχει στο βιβλίο «Θεματικοί κύκλοι» ή από τα κείμενα του βιβλίου σ. 138.**

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- σ. 79-80 Λεξιλόγιο
- σ.91 Δραματοποίηση ασκ.(1)· η ασκ.(2) θα γίνει με προετοιμασία.
- σ.97 «Με βάση τις ημερολογιακές σελίδες ... του ημερολογίου».
- σ.98 «Να διαβάσεις προσεκτικά ... του συντάκτη».
- σ.99 «Όπως παρατηρείς ... ένα τέτοιο ύφος;»

Εργασία για το σπίτι- Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ.86 «Να επιλέξεις μία από τις αγγελίες ... εύρεση εργασίας».
- σ.86 «Σκέψου με τι θα ήθελες να ασχοληθείς ... για το μέλλον».
- σ.91 «Να εμπνευστείς από τα παρακάτω θέματα ... 300 λέξεις».
- σ.98 «Κράτησε μερικές σελίδες ... και σε άλλους».
- σ.100 «Ακολουθώντας την παραπάνω σχηματική παράσταση ... στον υποψήφιο».

Η άσκηση της σ.86 είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Η άσκηση της σ.91 μπορεί να δοθεί ως προαιρετική, εναλλακτικά με τις ασκήσεις των σ.98 και 100, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και ανάλογα με την έμφαση που θα θέλει να δώσει ο καθηγητής σε ορισμένο είδος.

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3^ο δίωρο),

Σύνταξη κειμένου για την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος.

Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Εργασία – επάγγελμα του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι».

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4^ο δίωρο),

- Θέματα για συζήτηση και έκφραση - έκθεση, σχετικά με το χαρακτηρισμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και τον κοινωνικό ρατσισμό, σ.102-110.(1^η ώρα)
- Οργάνωση του λόγου.(2^η ώρα)
  - I. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση, σ.110-115.
  - II. Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου
    - a) Συνοχή προτάσεων και περιόδων, σ.115-117
    - β) Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση. Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ευρύτερο κείμενο, σ.118-120.

Επισημάνσεις

- Ο συγκεκριμένος κύκλος των θεμάτων για συζήτηση έχει ως σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές γύρω από τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα και να τους ενισχύσει στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τον κόσμο που τους περιβάλλει. Ειδικότερα να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν τις ανθρώπινες σχέσεις καθώς και τις επιπτώσεις που προκαλούν σ' αυτές οι διάφορες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα.
- Στην ενότητα αυτή προτιμήθηκε η ανάπτυξη παραγράφου με σύγκριση και αντίθεση, επειδή για τη διδασκαλία αρκετών βιογραφικών ειδών χρησιμοποιήθηκαν κατεχοχήν, ως μέσον, η σύγκριση και η αντίθεση.

Ασκήσεις για την τάξη

Προτείνονται:

- από τα θέματα για συζήτηση:
  - σ.103 «Πολλές φορές ... ευαίσθητα άτομα».
  - σ.106 «Έφτασες ποτέ ... την εμφάνιση του;».
  - σ.107 και οι δύο ασκήσεις.
- από την οργάνωση του λόγου:
  - σ.113 «Μελέτησε προσεκτικά ... του «ναι» και «του όχι».
  - σ.115 «Με έναν ... εκφωνήματα» ορισμένα από τα παραδείγματα.
  - σ.117 «Με λέξεις ... να τροποποιηθεί».
  - σ.118 «Να βρεις στο κείμενο ... και συντήρηση».

5^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο) - Παραγωγή γραπτού λόγου

Θα δοθεί ένα κείμενο για τον κοινωνικό ρατσισμό και θα ζητηθεί νοηματική και γλωσσική επεξεργασία καθώς και σύνταξη κειμένου έως 500 λέξεις ενταγμένη σε επικοινωνιακό πλαίσιο. **Προτείνεται να αξιοποιηθούν κείμενα από την ενότητα «Ρατσισμός –Κοινωνικός αποκλεισμός » του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι» Λυκείου.**

IV. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ - ΚΡΙΤΙΚΗ

Γενικοί στόχοι

- Να επισημάνουν οι μαθητές τις διαφορές ανάμεσα στην παρουσίαση ενός «αντικειμένου» (βιβλίου, έργου τέχνης κτλ) και στην κριτική του αποτίμηση.
- Να προσεγγίσουν τα διάφορα είδη παρουσίασης και κριτικής (π.χ. βιβλιοπαρουσίαση - βιβλιοκριτική, παρουσίαση - κριτική έργου τέχνης, κριτική ενός ατόμου κτλ.)
- Να αποκτήσουν την ικανότητα να παρουσιάζουν επαρκώς ένα «αντικείμενο» και να το αξιολογούν κριτικά με τεκμηριωμένα επιχειρήματα.

Εννοείται βέβαια ότι στην ενότητα αυτή δεν εξαντλούνται όλα τα είδη της κριτικής· απλώς δίνονται ενδεικτικά ορισμένα από αυτά, με στόχο να έρθουν οι μαθητές σε μια πρώτη επαφή και να δοκιμάσουν τις ικανότητες τους σ' ένα σημαντικό είδος λόγου. Επιδιώκεται, επιπλέον, να καλλιεργήσουν παράλληλα με την κριτική σκέψη και την εκφραστική τους ικανότητα, για να αντιμετωπίζουν με ευχέρεια διάφορα θέματα στην καθημερινή τους επικοινωνία.

1^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (1ο δώρο)

- Παρουσίαση και κριτική ενός βιβλίου
  1. Η ταυτότητα του βιβλίου, σ.142
  2. Βιβλιοπαρουσίαση, σ.143-146
  3. Βιβλιοκριτική, α) λογοτεχνική κριτική, σ.146-150
β) κριτική άλλων κειμένων σ. 153-154
- Λεξιλόγιο σχετικό με τη λογοτεχνική κριτική, σ.151-152

Επισημάνσεις

- Σκόπιμο είναι να έχουν ειδοποιηθεί οι μαθητές να φέρουν στην τάξη ένα δικό τους βιβλίο με κατατοπιστικό σημείωμα στο οπισθόφυλλο, ώστε να προχωρήσουν στη σύνταξη βιβλιοπαρουσίασης. Στη σ.145 στη σχετική θεωρία «Όπως είδαμε ... ακροθιγώς το βιβλίο» να συζητηθεί η σημασία της λέξεως «ακροθιγώς».
- Το κείμενο για τη λογοτεχνική κριτική του Β. Βαρίκα «Νοσταλγική μνήμη μιας χαμένης πολιτείας», σ.147-149, να το έχουν ήδη διαβάσει οι μαθητές στο σπίτι, ώστε να προχωρήσουν στην επεξεργασία του.
- Να ασκηθούν οι μαθητές να εντοπίζουν τις αξιολογικές κρίσεις του κριτικού και να σχολιάζουν την τεκμηρίωση των κρίσεων αυτών.

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- Μια βιβλιοπαρουσίαση, με βάση το οπισθόφυλλο ενός δικού τους βιβλίου.
- σ.149 «Να παρατηρήσετε τον τρόπο ... την προσοχή του».
- σ.151-52 επιλογή ορισμένων λέξεων από το λεξιλόγιο, συζήτηση για τη σημασία τους: τοποθέτηση της λέξης σε φράση, άσκηση με συ-

ώνυμα ή ανώνυμα κτλ. Ενδεικτικά αναφέρονται οι λέξεις: ύφος αδόκιμο, - εξεζητημένο, - πλαδαρό, περιγραφή - αφήγηση απέρριπτη, - διεξοδική, - ανούσια· ατμόσφαιρα υποβλητική· βιβλίο (έργο) άρτιο, - μεγαλόπνοο· επικρίθηκε.

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ.146 «Υποθέστε ότι γράφετε ... το περιεχόμενό του ή «Υποθέστε τώρα ότι γράφετε ... να το διαβάσουν» (αν δεν έχουν γράψει στην τάξη βιβλιοπαρουσίαση).ή
- σ.154 «Να γράψετε μια βιβλιοπαρουσίαση ... επιχειρήματα» ή
- σ.150 «Να διαβάσετε ένα λογοτεχνικό βιβλίο ... λεξιλόγιο στην κριτική σας», σε συνδυασμό με τα Κ.Ν.Λ.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (2ο δίωρο)

- Το ύφος του κριτικού, σ.155-156
- Απλή και διαδοχική υπόταξη σελ.156-157.
- Λεξιλόγιο, σ.160-161
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση, σχετικά με την τέχνη και με την κριτική έργου τέχνης, σ.161-173

Επισημάνσεις

- Ο καθηγητής θα πρέπει να εξηγήσει στους μαθητές ότι ο λόγος που οδηγεί τον κριτικό έργου τέχνης να χρησιμοποιεί σύνθετο λόγο είναι κυρίως το ίδιο το έργο τέχνης· η προσέγγιση και η ερμηνεία του έργου τέχνης, το οποίο από τη φύση του υπερβαίνει την αισθητή πραγματικότητα και την ορθολογική αντίληψη του κόσμου, οδηγεί τον κριτικό στη χρήση σύνθετου λόγου.
- Ο κύκλος με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης είναι, φυσικά, ένας απαραίτητος θεματικός κύκλος. Σημαντική είναι όμως και η εξοικείωση των μαθητών με έννοιες όπως η «τέχνη», ο «δημιουργός» το «έργο τέχνης».

Ασκήσεις στην τάξη

Προτείνονται:

- σ.156 «Δείτε πάλι την κριτική του Β. Βαρίκα γ) Σε ποιες περιπτώσεις ... επιλογής του συγγραφέα;».
- σ.158 «Προσπαθήστε τώρα ... στην κριτική του Β. Βαρίκα».
- σ.161-2 λεξιλόγιο
- σ. 171 "Διαβάστε ... ΙΕ', σ.224" Να συζητηθεί συγκριτικά με το σήμερα
- σ. 171 "Περιγράψτε ... ύφος".

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 160- 161 Μπορεί οι μαθητές να γράψουν μια παράγραφο για την τέχνη / για το έργο τέχνης κτλ., χρησιμοποιώντας κάποιες από τις λέξεις του σχετικού λεξιλογίου.

3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (3ο δίωρο)

Παραγωγή γραπτού λόγου στην τάξη

- Προτείνεται να μελετηθούν κείμενα από την ενότητα «Τέχνη» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι» Λυκείου και να συνταχθεί κείμενο για τη σχέση των συγκεκριμένων μαθητών με κάποιο είδος τέχνης, ενταγμένο δηλ. σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

4^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (4ο δίωρο)

- Παρουσίαση και κριτική διαφόρων αντικειμένων σ. 186-196
- Λεξιλόγιο σ. 196-197

Επισημάνσεις

Ο καθηγητής σε συνεργασία με την τάξη, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών επιλέγει να ασχοληθεί με κάποιες από τις μορφές παρουσίασης και κριτικής που προτείνονται σ' αυτή τη διδακτική ενότητα π.χ κριτική κινηματογραφικού έργου, παρουσίαση συναυλίας, κ.τ.λ.

Εργασία για το σπίτι

- σ.195 «Επιλέξτε ...λεξιλόγιο» να γίνει γραπτή εργασία

5^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ (5^ο δίωρο)

- Οργάνωση του λόγου(1^η ώρα)
  1. Ορισμός, σ.200-206
  2. Διαίρεση, σ.206-211
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση / έκθεση, σχετικά με την κριτική / αξιολόγηση ατόμου και την αυτοκριτική, σ.198-200.(2^η ώρα)

Επισημάνσεις

- Η οργάνωση του λόγου με ορισμό και διαίρεση (τρόποι οργάνωσης αρκετά δύσκολοι) κρίθηκε σκόπιμο να διδαχτεί προς το τέλος της Β' Λυκείου, ώστε να έρθουν οι μαθητές σε μια πρώτη επαφή με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Προβλέπεται, εξάλλου, να αντιμετωπίσουν αναλυτικότερα το αντικείμενο αυτό στη Γ' Λυκείου, οπότε θα διδαχθούν συστηματικά το δοκιμακό λόγο.
- Για τον ορισμό ή και τη διαίρεση ορισμένων εννοιών («κριτική», «αξιολόγηση», «αυτοκριτική») που συζητούνται στα αντίστοιχα θέματα για συζήτηση στις σ.198-200 - και «κριτική έργου τέχνης» προηγουμένως, στη σ.171 - βοηθάει η μελέτη της οργάνωσης του λόγου με ορισμό και διαίρεση. Εξάλλου, στα συγκεκριμένα κεφάλαια για την οργάνωση του λόγου υπάρχουν παραδείγματα από τις έννοιες που αποτελούν τον πυρήνα του θεματικού κύκλου, π.χ. «κριτικός» και «κριτική», σ.204-205, «αξιολόγηση», σ.207-208.

Ασκήσεις στην τάξη

- σ. 198 “Εφαρμόστε ... στίξης”
- σ. 199 “Η κριτική ... κριτικής”
- σ. 199 “Συνήθως ... κριτική;”
- σ. 200 «Δραματοποίηση», άσκ.(1) ή (2).

Εργασία για το σπίτι - Παραγωγή γραπτού λόγου

- σ. 198 Το δεύτερο μέρος της ομαδικής εργασίας «Με βάση την τελική σύνθεση των απόψεων ... γραπτά το θέμα». Εναλλακτικά:

- σ.200 Από τις ασκήσεις δραματοποίησης η (3) «Με βάση τις δραματοποιήσεις ... γλωσσική ποικιλία».

Αν οι μαθητές δεν επιλέξουν τις ασκήσεις που προτάθηκαν προηγουμένως, μπορούν να αναπτύξουν γραπτά κάποιο από τα θέματα για συζήτηση. Προτείνονται ενδεικτικά:

- σ.199 «Να γράψετε μια κριτική ... και στην αυτογνωσία».ή
- σ.199 «Σε κάθε εκδήλωση ... με τα κατάλληλα επιχειρήματα».ή
- σ.200 «Διατυπώθηκε η άποψη ότι ... τις δικές σας σκέψεις».

Να τονιστεί ότι η ενότητα “Παρουσίαση - Κριτική” και ειδικότερα η κριτική λογοτεχνικού έργου πρέπει να συνδεθεί με τη διδασκαλία των Κ.Ν.Λ. Η κριτική αυτού του είδους συνδυάζει τους τρεις τρόπους, τον περιγραφικό, τον αφηγηματικό και τον κριτικό τρόπο.

- **Προτείνεται να αξιοποιηθεί υλικό από τις ενότητες «Τέχνη- Κριτική» και «Παιδεία –Εκπαίδευση» του βιβλίου «Θεματικοί κύκλοι» Λυκείου.**

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδασκαλία του μαθήματος στη Γ΄ τάξη θα βασιστεί στο αντίστοιχο βιβλίο του καθηγητή και στις συμπληρωματικές οδηγίες που ακολουθούν. Για τη διδασκαλία του αναμορφωμένου βιβλίου Έκφραση-Έκθεση Β΄ Ενιαίου Λυκείου θα σταλούν αναλυτικές οδηγίες με εγκύκλιο.

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ι. ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΩΡΩΝ ΣΤΗ Γ΄ ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

(υπάρχει στο βιβλίο του καθηγητή)

Σύνολο διδακτικών ωρών: 48 (κατά προσέγγιση)	
A. Γλωσσική διδασκαλία (με βάση την παρουσίαση και την επεξεργασία των κειμένων): 30-32 ώρες.	
1. Η ΠΕΙΘΩ (συνολικά 11 διδακτικές ώρες)	
<ul style="list-style-type: none"> • Επίκληση στη λογική. Επιχειρήματα, τεκμήρια και αξιολόγησή τους. • Ανίχνευση επιχειρημάτων παραγωγικής ή επαγωγικής συλλογιστικής πορείας, τεκμηρίων κ.τ.λ. και αξιολόγηση επιχειρημάτων και τεκμηρίων. 	2 διδακτικές ώρες
Μπορούν να αξιοποιηθούν με επιλογή του καθηγητή κείμενα των: Γ. Μ. Σηφάκη, Ε. Π. Παπανούτσου («Το δίκαιο της πυγμής» και	4 διδακτικές ώρες

<p>«Ψυχολογία των Νεοελλήνων»), Π. Κονδύλη, Π. Σούρλα, Δ. Γουσέτη.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Επίκληση στο συναίσθημα, στην αυθεντία κ.τ.λ. • Η πειθώ στον πολιτικό λόγο • Η πειθώ στον επιστημονικό λόγο Επιλογή από τα κείμενα των: Γ. Μανωλεδάκη, Διεθνούς Αμνηστίας, Γ. Γραμματικάκη. Εδώ μπορεί να αξιοποιηθεί και το άρθρο του Ν. Μαντανιώτη ή του Η. Μπεζεβέγκη. • Επιπλέον δύο διδακτικές ώρες μπορούν να αξιοποιηθούν κατά την κρίση του καθηγητή. 	<p>1 διδακτική ώρα</p> <p>2 διδακτικές ώρες 2 διδακτικές ώρες</p> <p>Η ενότητα «Η πειθώ στη διαφήμιση»</p>
<p>2. ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ (συνολικά 7 διδακτικές ώρες)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τι είναι το δοκίμιο (τα γενικά του γνωρίσματα): • Η πειθώ στο δοκίμιο: • Η γλώσσα του δοκιμίου: • Η οργάνωση του δοκιμίου: Δοκίμιο και ημερολόγιο, δοκίμιο και προφορικός λόγος κ.τ.λ. Οι παραπάνω άξονες μπορούν να ανιχνευτούν στα δοκίμια των: Ε. Π. Παπανούτσου («Η δύναμη της μάζας», «Τεχνική πρόοδος»), Ά. Τερζάκη, Γ. Σεφέρη, Οδ. Ελύτη, με επιλογή του καθηγητή, βλ. και οδηγίες για τη διδασκαλία του δοκιμίου. 	<p>1 διδακτική ώρα</p> <p>2 διδακτικές ώρες 2 διδακτικές ώρες</p> <p>2 διδακτικές ώρες</p>
<p>3. ΤΟ ΑΡΘΡΟ, Η ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ</p>	<p>4 διδακτικές ώρες</p>
<p>4. ΔΙΚΑΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Πέντε έως έξι διδακτικές ώρες μπορούν να διατεθούν κατά την κρίση του καθηγητή.</p>	<p>5-6 διδακτικές ώρες</p>
<p>Β. Γραπτή έκφραση των μαθητών στην τάξη: 18 ώρες</p> <p>1. Δύο κείμενα (ή και τρία) κάθε τεράμηνο, τα οποία γράφονται στην τάξη, σε χρόνο δύο συνεχόμενων διδακτικών ωρών, δηλαδή:</p> <p>2. Ένα κείμενο ως γραπτή δοκιμασία, δηλαδή:</p> <p>3. Επιστροφή των κειμένων στους μαθητές, παρατηρήσεις και σχολιασμός από τον καθηγητή σε μια διδακτική ώρα, δηλαδή:</p>	<p>5x2=10 διδακτικές ώρες 1x2=2 διδακτικές ώρες</p> <p>6x1=6 διδακτικές ώρες</p>
<p>Σύνολο στο σχολικό έτος:</p>	<p>18 διδακτικές ώρες</p>

Παρατήρηση:

Η συζήτηση στην τάξη για κάθε γραπτή έκφραση των μαθημάτων («διόρθωση» των κειμένων) γίνεται μια διδακτική ώρα. Η ώρα που μένει από το διδακτικό δώρο του μαθήματος μπορεί να διατεθεί για την επεξεργασία ενός σύντομου κειμένου, για κάποια από τα θέματα για συζήτηση, για λεξιλογικές ασκήσεις και για την αξιοποίηση στοιχείων του «Διαβάζω και Γράφω» (που να συσχετίζονται και με τις παρατηρήσεις του καθηγητή στη συγκεκριμένη γραπτή έκφραση των μαθημάτων), κ.τ.λ.

II. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «ΈΚΦΡΑΣΗ-ΈΚΘΕΣΗ»

1. ΠΕΙΘΩ

Εκπαίδευση με έμφαση στην τάση για συμμετοχή στην Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση-Κατάρτιση-Δια βίου Εκπαίδευση-(κείμενο Γ. Μ. Σηφάκη σελ. 26). Κύριος στόχος ο εντοπισμός των επιχειρημάτων-τεκμηρίων και η αξιολόγησή τους.

Σύνδεση με τους θεματικούς κύκλους: Με τη θεματική ενότητα Παιδεία-Εκπαίδευση (π.χ. το κείμενο του Μ. Κουντουρά σελ. 279-280 α) ή με την ενότητα Δίκαιος και Άδικος Λόγος: του βιβλίου Έκφραση – Έκθεση (κείμενο Ι. Κακριδή, σελ. 262)

2. Ανθρώπινα δικαιώματα – Πειθώ

Μελέτη των τριών κειμένων του βιβλίου. Σύνδεση με τα κείμενα για τη θανατική ποινή (σελ. 86). Στόχος η ανίχνευση των τρόπων πειθούς.

Σύνδεση με τους θεματικούς κύκλους: Ο πόθος της ελευθερίας και η δύναμη της εξουσίας (κείμενο Γ. Α. Μαγκάκη σελ. 388 – 391).

3. Διαφήμιση – Η πειθώ στο διαφημιστικό λόγο

Μελέτη των κειμένων και των διαφημίσεων του βιβλίου. Εφαρμογή της θεωρίας για τις τεχνικές και τα μέσα της διαφήμισης.

Σύνδεση με τους θεματικούς κύκλους: Καταναλωτισμός – Διαφήμιση (επιλογή ανάμεσα σε κείμενα του Υ. Εκο ή του Τζ. Γκήρν σελ. 205-208).

4. Η Πειθώ στον πολιτικό λόγο

α) Ελλάδα και Ευρώπη

β) Ειρήνη- πόλεμος

Μελέτη των χαρακτηριστικών ενός πολιτικού λόγου, καθώς και ενός πολιτικού κειμένου προπαγάνδας (π.χ. Λόγος Καραμανλή – Λόγος Χίτλερ) ή σύγκριση του πολιτικού λόγου των δύο πρεσβευτών (Ιράν-Ιράκ).

Σύνδεση με θεματικούς κύκλους:

α) Ελλάδα – Ευρώπη – Κόσμος (Γ. Θεοτοκάς σελ. 470, Κ. Μιχαηλίδης σελ. 459, Ν. Τσόμσκι, σελ. 466)

β) Ο πόθος της ελευθερίας. (Γ. Δερτιλής: Η νέα ιδεολογία του πολέμου σελ. 399).

5. Η πειθώ στον επιστημονικό λόγο

α) Επιστήμη και κοινωνία

β) Κλωνοποίηση

Μελέτη κειμένων για την επισήμανση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του επιστημονικού λόγου (π.χ. κείμενα Γ. Γραμματικάκη ή Σ.Σ. Hawking ή Ν. Ματσανιώτη (σελ. 178)

Σύνδεση με θεματικούς κύκλους: Επιστήμη-Τεχνολογία (επιλογή ανάμεσα σε διαφορετικά είδη κειμένων όπως):

1. Η ψευδής κληρονομιά της Ντόλυ	σελ. 354 (άρθρο)
2. Το τίμημα της προόδου	σελ. 360 (δοκίμιο)
3. 1984	σελ. 363 (λογοτεχνία)
4. Οι νέες τεχνολογίες στη ζωή μας	σελ. 367 (συνέντευξη)

6. Δοκίμιο

α) Μάζα και άνθρωπος

β) Τεχνική πρόοδος

Μελέτη της σχέσης του δοκιμίου με την πειθώ στα κείμενα: Ε. Παπανούτσος (Η δύναμη της μάζας και τεχνική πρόοδος) ή στου Αγγ. Τερζάκη (Μηχανισμός εξανδραποδισμού)

Σύνδεση με θεματικούς κύκλους: Επιλογή κειμένων από τις ενότητες:

α) Καταναλωτισμός – Διαφήμιση

β) Επιστήμη και

γ) Οικολογία (κείμενα σελ. 329, σελ. 331 (Γ. Γραμματικάκη)

7. Δοκίμιο

α) Παράδοση

Μελέτη της γλώσσας και οργάνωση του δοκιμίου (στο δοκίμιο του Γ. Σεφέρη «Πάντα πλήρη θεών» ή σε κάποια από τα επόμενα κείμενα για τα Μάρμαρα του Παρθενώνα ή το κείμενο του Ο. Ελύτη σελ. 152).

Σύνδεση με θεματικούς κύκλους: Επιλογή κειμένων από την ενότητα «Παράδοση (κείμενα Γ. Θεοτοκά, Γ. Μπαμπινιώτη) και από την ενότητα «Οι ελληνικοί τόποι και τα μνημεία τους» (κείμενα Π. Μπουκάλα σελ. 304, Μ. Ανδρόνικου σελ. 308).

8. Άρθρο και επιφυλλίδα

α) Αθλητισμός

β) Πληροφορική και Εκπαίδευση (Internet)

γ) Μητρότητα – Σχέσεις δύο φύλων

Μελέτη των ιδιαίτερων κειμενικών χαρακτηριστικών ενός άρθρου ή μιας επιφυλλίδας και της σχέσης τους με το δοκίμιο (κείμενα Δ. Δημητράκου ή Ν. Μουζέλη, Μ. Ηλιού).

Σύνδεση με θεματικούς κύκλους:

- Αθλητισμός (κείμενα σελ. 105 (Π. Τερλεξής) και 115 (U.Eco)
- Επιστήμη και τεχνολογία (κείμενα σελ. 367 και 375)

III. Δίκαιος και Άδικος λόγος Ενδεικτική προσέγγιση μιας διδακτικής ενότητας (4 διδακτικές ώρες)

Πρόκειται για θεματική ενότητα η οποία αναφέρεται στην ηθική πλευρά της πειθούς, περιέχει ποικιλία κειμενικών ειδών (άρθρα, συνεντεύξεις, ποιήματα κτλ.) στα οποία συγκρούονται ο δίκαιος και άδικος λόγος δηλαδή παρουσιάζονται αντίθετες θέσεις σχετικά με το δίκαιο και το άδικο. Η ενότητα αυτή διαρθρώνεται σε επιμέρους άξονες. Η προσέγγιση και η επιλογή κειμένων που ακολουθεί είναι ενδεικτική. Οι διδάσκοντες μπορούν να επιλέξουν άλλο θεματικό άξονα και άλλα κείμενα.

Στον άξονα «Γλώσσα της εξουσίας και γλώσσα της παιδείας» επιδιώκεται να κατανοήσουν οι μαθητές τα βασικά γνωρίσματα της γλώσσας της εξουσίας και τα κύρια γνωρίσματα της γλώσσας της παιδείας, της ελευθερίας και του ανθρωπισμού. Το εγχείρημα βασίζεται στη θέση ότι «η γλώσσα δεν αντανακλά απλώς την πάλη των τάξεων, αλλά συμμετέχει σ' αυτήν». Έτσι η κυρίαρχη τάξη προσπαθεί να εξαλείψει τους άλλους τόνους από τη γλώσσα και να επιβάλει σ' αυτήν, τον έναν, το δικό της τονισμό. Άρα τελικός στόχος της διδασκαλίας μας θα είναι να κατανοήσουν οι μαθητές ότι η γλώσσα ούτε αθώα είναι ούτε ουδέτερη, αλλά αποτελεί κυρίαρχο όπλο επιβολής στις κοινωνικές συγκρούσεις.

Διδακτικά Βήματα στη συγκεκριμένη ενότητα

1. Ανάγνωση του κειμένου: Γλώσσα της εξουσίας και Γλώσσα της παιδείας
2. Εντοπισμός του θεματικού κέντρου και των βασικών ιδεών του κειμένου
3. Καταγραφή των γνωρισμάτων του εξουσιαστικού λόγου

Α' Στη μορφή – έκφραση	Β' Στο περιεχόμενο
1. Εμφανή ή λανθάνοντα διατακτικό χαρακτήρα (Μέσα από: • Ελλειπτικές και ονοματικές προ-	1. Προβολή των δομικών στοιχείων ενός «αντικριτικού» λόγου-σκέψης

<p>τάσεις με χρήση προσδιορισμών οι οποίοι υπογραμμίζουν υπαπόδεικτες αλήθειες με τρόπο δογματικό και απόλυτο</p> <ul style="list-style-type: none"> • Περιορισμό του ρηματικού λόγου ή όταν χρησιμοποιείται το ρήμα προτιμούνται οι εξακολουθητικοί χρόνοι οι οποίοι εμφανίζουν τις συγκεκριμένες χρονικές στιγμές και τονίζουν τη διάρκεια και την αιωνιότητα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Συντήρηση και μεταφορά με μεγαληγορία και βεβαιότητα «αιώνων και μοναδικών» αξιών • Αυταρχικός περιορισμός του διαλόγου μέσα από την εντολή στο δέκτη να συντονίζεται στα μηνύματα του πομπού.
<p>2. Καλλιέργεια μέσα από μονοσήμαντο και κατευθυνόμενο μονόλογο, της αοριστίας, της γενικότητας, της ταυτολογίας, της μυστικοπάθειας, του ημικαταληπτού λόγου.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παραγκωνισμός ή συνειδητή άγνοια της καθημερινότητας μέσα από τη γενίκευση (και τη θέωση) αποδεκτών μεγάλων αξιών (πατρίδα, θρησκεία, οικογένεια κτλ.)
<p>3. Απόρροια των προηγούμενων η συνειδητή δημιουργία απόστασης και χάσματος μεταξύ πομπού και δέκτη, ο οποίος πρέπει να αισθάνεται ασήμαντος, κατώτερος και εξαρτημένος από τον πομπό.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Στρέβλωση αξιών και παραποίηση του νοήματος εννοιών.

4. Προσέγγιση – ανάλυση δειγμάτων εξουσιαστικού-αυταρχικού-άδικου λόγου σε αντιπαράθεση με τον ελεύθερο-δίκαιο λόγο. Προτείνεται η προσέγγιση από το βιβλίο:
- Του διαλόγου ανάμεσα στον Προμηθέα και τον Ερμή ή ανάμεσα στον Κρέοντα και την Αντιγόνη.
  - Σύγκριση των κειμένων I (η 4^η Αυγούστου) και II («Τα Τίρανα γιορτάζουν») σελ. 246-247
  - Συγκριτική προσέγγιση ενός μέρους του κειμένου (5^η παράγραφος) του Αλεξ. Δελμούζου («Παιδεία και Εθνική Μόρφωση») και του αποσπάσματος από το βιβλίο του Ντ. Ρόουλινγκ «Συζητήσεις με το Χίτλερ» (Ιστορία Γενικής Παιδείας(Σκουλάτου- Κόνδη) Γ Λυκείου εκδ.2001 σελ. 187)
  - Συγκριτική προσέγγιση ενός σύγχρονου λόγου για την τρομοκρατία στην κοινή επιστολή των Ν. Μαντέλα – Ντ. Τούτου και Φρ. ντε Κλερκ .

Τρία Νόμπελ ζητούν, τώρα, δίκαιες λύσεις

«Οι τρομοκρατικές επιθέσεις της περασμένης εβδομάδας στις ΗΠΑ συγκλόνισαν ολόκληρη την ανθρωπότητα και μας θύμισαν με δραματικό τρόπο σε τι αβύσσους μπορεί να μας βυθίσει η απάνθρωπη συμπεριφορά που δείχνουμε οι μεν στους δε.

Ήταν ενθαρρυντικό ότι σχεδόν όλος ο κόσμος εναντιώθηκε έντονα σ' αυτές τις τόσο ειδεχθείς πράξεις, που διαλύουν με τρόπο βίαιο και τρομακτικό τη ζωή τόσων αθώων ανθρώπων, των οποίων μόνη έννοια ήταν να εξασφαλίσουν την καθημερινή τους ύπαρξη. Σε τούτη την απερίγραπτη τραγωδία, η αξιοπρέπεια, που κάνει τη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων όντων του πλανήτη να ξεχωρίζει, βρήκε την έκφρασή της στην απερίφραστη καταδίκη των τρομερών αυτών πράξεων αριότητας.

Μ' αυτή την πλειοψηφία θέλουμε να ενώσουμε την κοινή φωνή μας για να καταδικάσουμε τέτοιες ενέργειες και να εκφράσουμε στην αμερικανική κυβέρνηση, το λαό, και κυρίως σ' αυτούς που έχασαν συγγενείς και φίλους, την πρόθεση συμμετοχής μας. Θα συμμετάσχουμε στον αγώνα τους και ελπίζουμε ότι θα απαλύνει τον πόνο τους το γεγονός ότι τόσοι άνθρωποι ανά τον κόσμο τον συμμερίζονται.

Τα γεγονότα της προηγούμενης εβδομάδας αποτελούν νέα πρόκληση για την απελευθέρωση του κόσμου από τη μάστιγα της τρομοκρατίας. Αυτά τα γεγονότα υπογραμμίζουν πόσο ευάλωτοι είμαστε όλοι απέναντι στην τρομοκρατία. Είθε οι ένοχοι να βρεθούν, να συλληφθούν και να τιμωρηθούν αυστηρά.

Σε μια τέτοια ώρα, ο κόσμος θα πρέπει να διαμορφώσει κοινό μέτωπο προς αυτή την κατεύθυνση. Η τρομοκρατία επιζητεί την επικράτησή της πάνω και έξω από νόμους. Τα βήματά μας κατά της τρομοκρατίας θα πρέπει να γίνουν με μεγάλη ακρίβεια εντός του διεθνούς και των εθνικών δικαίων.

Σε αυτή την περίοδο της επικείμενης κρίσης είναι ανάγκη να επιδειχθεί σύνεση στην άσκηση της εξουσίας του κράτους και της κυβέρνησης. Οι δράσεις που θα αναληφθούν δεν θα πρέπει να διογκώσουν τις εντάσεις και να διχάσουν τον κόσμο, γιατί είναι ακριβώς στη μάχη και το διχασμό όπου η τρομοκρατία βρίσκει πρόσφορο έδαφος.

Η πρόσφατη ιστορία της πατρίδας μας μάς δίδαξε ότι οι διαπραγματεύσεις είναι το πλέον ασφαλές μέτρο για την εξεύρεση μόνιμων λύσεων, ακόμα και στα πολιτικά προβλήματα που αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη δυσκολία.

Στον αγώνα και την προσπάθεια για την εξουδετέρωση της τρομοκρατίας οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε τα γενεσιουργά αίτια αυτών των προβλημάτων σε ολόκληρο τον κόσμο και να βρούμε δίκαιες λύσεις. Στη Μέση Ανατολή, κυρίως, θα πρέπει να διπλασιάσουμε τις προσπάθειες ώστε να βρούμε δίκαιη και ειρηνική λύση. Αν από τα τραγικά γεγονότα της περασμένης εβδομάδας, μπορεί να αναδυθεί σε όλους μας

μια νέα βούληση για συνεργασία, ώστε να βρούμε λύσεις δίκαιες για τα προβλήματα που απειλούν την επιβίωση, την ασφάλεια και την ευημερία όλων μας, θα έχουμε αποτίσει το σημαντικότερο φόρο τιμής στους ανθρώπους που έχασαν τη ζωή τους».

ΦΡΕΝΤΕΡΙΚ ΝΤΕ ΚΛΕΡΚ, ΝΕΛΣΟΝ ΜΑΝΤΕΛΑ, ΝΤΕΣΜΟΝΤ ΤΟΥΤΟΥ